

Tengely Adrienn

AZ 1931. ÉS 1942. ÉVI EGRI EGYHÁZMEGYEI ZSINATOK¹

A zsinat az egész egyház vagy valamely részegyház püspökeinek gyűlése az egyházi ügyekről való tanácskozás és határozathozatal végett. Vizsgált időszakunkban az érvényben lévő 1917-es Codex Iuris Canonici alapján megkülönböztethetünk egyetemes zsinatot, mely az egész egyház püspökeinek gyűlése, plenáris zsinatot, mely több egyháztartomány, esetleg egy nemzet főpásztorainak gyűlése, valamint egyháztartományi és egyházmegyei zsinatot. Ez utóbbi az egyházmegye papságának a püspök által egybehívott tanácskozása az egyházmegyére vonatkozó ügyek tárgyalására, mely azonban egyházbírói szempontból nem igazi zsinat, mert nem a törvényhozó püspökök gyűlése, így nem concilium, csak synodus.² Az egyházmegyei zsinat Borromei Szent Károly szavaival élve „az egyházi fegyelem megállapítására s megszilárdítására hathatós eszköz, tükör, mely feltárja mindazt, ami megvizsgálást, javítást kíván, helye a főpásztor és papság közötti összhang ápolásának, alkalma annak, hogy amit egy szem meg nem lát, többeknek figyelmes tekintete előtt feltáruljon, ha Isten, a szívek és elmék vizsgálója, velük van.”³

Előzmények

Az apostoli zsinat példájára már a 2. században szokássá vált, hogy a püspökök összegyűltek megbeszélni a fontosabb kérdéseket — főleg az eretnenségek elleni állásfoglalást —, az üldözések megszűnte után pedig sokáig szinte rendes egyházkormányzati szervként működtek. Az elkövetkező évszázadokban más-más kérdések és feladatok kerültek elsődlegesen az egyetemes zsinatok látókörébe: a Szentháromság-tan (325–451), a krisztológia (553–787), az egyháztan (869–1245), az unió (1274–1517) és végül a katolikus szintézis (1545–1965) – de ezek mellett már a 3. századtól a kisebb területek részegyházai is időnként összehívtak helyi zsinatokat saját speciális viszonyaik megbeszélésére és szabályozására.⁴

¹ A tanulmány a 83799. számú OTKA-program támogatásával jött létre.

² *Stephanus Sipos*: Enchiridion Iuris Canonici. Orbis Catholicus – Herder, Roma, 1954. 218.; *Sipos István*: Kath. egyházbíró. Haladás Nyomdarészvénytársaság, Pécs, 1928. 87., 89.; *Papp György*: Egyházmegyei zsinati jogalkotás Magyarországon a C. J. C. óta. Venkovits K. Lajos Könyvnyomdája, Nyíregyháza, 1942. 6–10.

³ Egri Főegyházmegyei Levéltár (továbbiakban: EFL) Körlevelek 1931/I./194

⁴ *Szeredy József*: Egyházbíró különös tekintettel a Magyar Szent Korona területének egyházi viszonyaira, valamint a keleti és protestáns egyházakra. I–II. Ifj. Madarász E. Könyvnyomdája, Pécs,

Magyarországon már a 11. századtól tartottak nemzeti, egyháztartományi és egyházmegyei zsinatokat, bár ezekről csak elszórt adatokkal rendelkezünk. Az egri egyházmegye első ismert zsinatára 1371-ben került sor. Ekkor Szécsényi Mihály püspök december 27-ére, Szent János evangélista, az egyházmegye védőszentje ünnepére háromnapos zsinatot hívott össze. De bizonyára ezt már több zsinat is megelőzte, mivel a püspök mentegetőzött, hogy bár évente kellene zsinatot összehívnia, de az elmúlt évben az országos ügyek miatt erre nem volt lehetősége. A zsinat célját az erkölcsök jobbításában és a pártütés lecsendesítésében jelölte meg, ahogy azt az egyházjog előírta. Sajnos a tanácskozás lefolyásáról nem rendelkezünk forrással, egyetlen emléke Szécsényi püspök a leleszi apátnak küldött meghívólevele.⁵

A második ismert egri zsinatot 1512-ben Estei Hippolit püspöksége alatt Keresztúri Péter püspöki helynök hívta össze Keresztelő Szent János ünnepére, június 24-ére, amelynek határozatai szintén nem maradtak fenn.⁶

A következő ismert zsinatra 1635-ben, már a katolikus megújulás korában került sor. A Trienti Zsinat követelményeinek megfelelően — miszerint évente kötelező egyházmegyei zsinatot tartani, amely egyébként nyilvánvalóan kivitelezhetetlen volt — Lósy Imre püspök egyházmegyei zsinatot hívott össze az egyházmegye fővédőszentje, Olajbanfőtt Szent János evangélista ünnepére, május 6-ára Jászóra, mivel Eger török megszállás alatt volt. A zsinat három napja alatt az 1611-es tartományi, valamint az 1630-as és 1633-as nemzeti zsinat határozatait hirdették ki és az egyházmegye részére hoztak különféle rendeleteket a megújulás jegyében.⁷

A Trienti Zsinat előírásai ellenére az egyházmegyében majd csak száz év múlva, 1734. május 6-ára hívott össze ismét zsinatot Erdődy Gábor püspök, bár a legújabb kutatások ezt nem valódi egyházmegyei zsinatként, hanem inkább csupán az összehívandó nemzeti zsinatot megelőző papi gyűlésként értelmezik.⁸ Az üléseken azonban az áradások miatt csak nagyon kevesen tudtak részt venni, így a püspök július elején újabb gyűlést rendelt el. A tanácskozás a török idők után felmerülő aktuális kérdésekkel foglalkozott, különösen figyelemreméltóak a görög katolikus papságra vonatkozó határozatok.⁹

1883. I. 31–33., II. 769.; *Sipos I.*: Kath. egyházjog i. m. 87.; *Ignazia Maria Angelini*: A katolicizmus. Gondolat – Szent Gellért Kiadó, Bp.–Szeged, 1991. 86–87.

⁵ *Sugár István*: Az egri püspökök története. Szent István Társulat, Bp., 1984. 118.; EFL Körlevelek 1931/I./194.

⁶ *Szvorényi Michael*: Synopsis critico-historica decretum synodaliū pro ecclesia Hungaro-Catholica editorum. Typis Clarae Szammer, Vespemii, 1807. 189–191.; *Sugár I.*: Az egri püspökök i. m. 207.

⁷ *Péterffy Carolus*: Sacra Concilia Ecclesiae Romano-Catholicae in Regno Hungariae celebrata ab anno Christi 1016. usque ad annum 1715. Viennae–Posonii, 1742. II. 336–342.; *Szvorényi M.*: Synopsis i. m. 259–263.; *Csepela Lajos*: Egyházmegyei zsinataink. Egeri Egyházmegyei Közlöny 60. (1928) 50–52.; *Sugár I.*: Az egri püspökök i. m. 304. (Sugár tévesen 1634-re teszi a zsinatot); *Mihalik Béla Vilmos*: Mérőföldkövek az egri egyházmegye megújulásában. Az 1635. évi jászói és az 1734. évi egri papi zsinatok. In: Katolikus zsinatok és nagygyűlések Magyarországon a 16–20. században. Szerk. Balogh Margit–Varga Szabolcs–Vértési Lázár. Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola, Pécsi Egyháztörténeti Intézet–MTA BTK, Budapest–Pécs, 2014. (Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis X.) 149–165.

⁸ *Mihalik B. V.*: Mérőföldkövek i. m.

⁹ *Sugár I.*: Az egri püspökök i. m. 398–399.; *Mihalik B. V.*: Mérőföldkövek i. m.

Az elkövetkező évtizedekben azonban a jozefinista egyházpolitika megnehezítette az egyházmegyei zsinatok tartását, így Egerben sem hívtak össze újabb zsinatot és a kor gyakorlatának megfelelően a főpásztorok e nélkül alkották meg és adták ki az egyházmegye életét szabályozó statútumaikat.¹⁰ Igaz, az 1848-as nemzeti zsinat előkészítő munkálatai során Egerben is tartottak augusztus 2-án egy egyházmegyei papi gyűlést, de valószínűleg ez nem volt kánonjogi értelemben vett hivatalos zsinat, hanem inkább az esperesi kerületi gyűlések véleményeiből¹¹ egységes egyházmegyei állásfoglalást lefektető tanácskozás.¹² Bár az 1855-ös osztrák konkordátum után újra lehetővé vált a zsinatok összehívása, de csak néhány helyen éltek ezzel a lehetőséggel — 1858-ban és 1860-ban Esztergomban, 1863-ban pedig Kalocsán tartottak tartományi, illetve egyházmegyei zsinatot —, az egri főegyházmegyében erre nem került sor, így az érsekek továbbra is zsinatok nélküli rendeletekkel kormányozták az egyházmegyét.¹³

Az 1917-es új egyházi törvénykönyv, a Codex Iuris Canonici (CIC) teremtett új helyzetet, amely a valódi viszonyokhoz jobban illeszkedve tízévente kötelezte a püspököket egyházmegyei zsinatok tartására (356. kánon 1. §).¹⁴ Magyarországon azonban 1918–1920 között a világháború elvesztése, az őszirózsás forradalom, a Tanácsköztársaság és az ország megcsonkítása olyan helyzetet teremtett, hogy lehetetlen volt ezt azonnal teljesíteni, de mihelyst konszolidálódott a helyzet, az 1920-as évek elejétől az anyaországi székhelyű egyházmegyékben sorra megindultak a zsinati munkálatok.¹⁵ Egerben a két világháború között a kánoni előírásokat pontosan betartva — a váci és a székesfehérvári egyházmegyéhez hasonlóan — két egyházmegyei zsinatra is sor került 1931-ben és 1942-ben, amit az is megkönnyített, hogy a korszakban szinte végig ugyanazon személy, Szmrecsányi Lajos érsek¹⁶ állt az egyházmegye élén.

¹⁰ *Eszterházy Károly*: Statuta Dioecesis Agriensis. Scholae Episcopalis, Agriae, 1767.; *Fuchs Xa-
vér Ferenc*: Statuta generalia. [Typ. Lyc.], Agriae, 1806.

¹¹ Az esperesi kerületi vélemények megtalálhatók: EFL Archivum Novum, Synodus 3129.

¹² *Tamási Zsolt*: Az 1848-as egri zsinat előkészítő munkálatai a tervezett magyar nemzeti zsinat keretében. In: Fejezetek az ezer éves Egri egyházmegye múltjából. Egri Főegyházmegyei Levéltár, Eger, 2016. (Megjelenés alatt)

¹³ *Hermann Egyed*: A katolikus egyház története Magyarországon 1914-ig. Aurora, München, 1973. (Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae I.) 435.; *Karácsonyi János*: Magyarország egyháztörténete főbb vonásaiban 970-től 1900-ig. Szent László-Nyomda Részvénytársaság, Nagy-várad, 1915. 285., 363–364.; *Csepela L.*: Egyházmegyei zsinataink i. m. 50–52.; EFL Körlevelek 1931/I. 194.

¹⁴ <http://www.intratext.com/IXT/LAT0813/P11.HTM>, 2013. 12. 01.; *Sipos István*: Az új egyházi törvénykönyv főbb vonásai és utasításai. „Dunántúl” Rt., Pécs, 1918. 45.; *Sipos, S.*: Enchiridion i. m. 219.; Jelenlegi szabályozásához lásd. *Erdő Péter*: Egyházjog. Szent István Társulat, Bp., 1991. 273.

¹⁵ Vác: 1921, 1930; Veszprém: 1923; Székesfehérvár: 1924, 1934; Szombathely: 1927; Kalocsa: 1928; Eger: 1931, 1942; Győr: 1935; Pécs: 1936; Pannonhalma: 1940; Esztergom: 1941. *Gergely Jenő*: A katolikus egyház története Magyarországon 1919–1945. Pannonica Kiadó, H. n., 1997. 211–212.

¹⁶ Szmrecsányi Lajos (Daróc, 1851. április 26. – Eger, 1943. január 28.): 1873-ban szentelték pappá. Kápolnán, majd Miskolcon káplán, később helyettes plébános, a helyi egyházközségi önkormányzat megalkotója. 1882-től érseki szertartó, 1891-től érseki titkár, 1893-tól tiszteletbeli kanonok, 1897-től egri kanonok, 1898-tól címzetes apát, 1901-től érseki irodaigazgató, 1904-től oldalkanonok. 1912-től Samassa József bíboros-érsek mellett koadjutor, majd halála után, 1912. augusztus 20-tól egri érsek. Kibővítette az egri Szent József Fiúinternátust, Egerben felsőkereskedelmi iskolát, Kisvárdán és Hevesen orsolyita zárdát, Nyíregyházán Szent Imre Internátust, leánynevelő intézetet

Az 1931-es zsinat

Szmrecsányi érsek 1931-ben látta elérkezettnek az időt, hogy a kormánya elejét „gyászosan megzavaró súlyos események kihatásainak enyhülésével”¹⁷ eleget tegyen a CIC előírásainak és majdnem kétszáz év után újra egyházmegyei zsinatot hívjon össze.¹⁸ A zsinat tartását az egyházi törvények mellett a korszak aggasztónak vélt vallási viszonyai is indokolták: „Népünk anyagi, élvhajhászó, közönyös. A sok megpróbáltatás nemhogy megedzette volna, hanem lélekben megfogyatkozottá lett. Minden erőnket össze kell szednünk, óriási erőfeszítéseket kell tennünk, hogy híveinket hívővé, erkölcsössé, áldozatos-lelkűvé tegyük. A megyei zsinat, mint valami reflektor, rávilágít ezekre a bajokra s lelki nyomorúságokra, feltárja az istentiszteletnél és szertartásoknál belopódzott visszásságokat: ezekre nézve egyöntetű eljárást állapít meg, egységes, lelkes tevékenységgel veszi fel ellenük a harcot, mert csak így lesz képes a papság megküzdeni a hitélet válságaival.”¹⁹

A zsinatot hosszú, öt évig tartó előkészítő munkálatok előzték meg, mivel nem volt olyan korábbi dokumentum, amelyre támaszkodhattak volna, hisz a régi statútumok már mind elavultak. 1925 áprilisában Szmrecsányi érsek megbízta Baráczius József²⁰ prépostot az istentiszteletekre, a temetésekre, a szentségekre, a stóladíjakra és az egyházi alkalmazásban álló világi személyekre vonatkozó szabályok kidolgozásával, Nagy János²¹ kanonok pedig a kegyuraság, az egyházközségi önkormányzat, az egyházi vagyonkezelés, a papi hagyaték és a papi nyugdíjügy témáját kapta. A munkálatok azonban akadozva haladtak: Baráczius beteg lett, Nagy pedig elhalálozott. Az érsek két évvel később, 1927 februárjában kérte be az anyagokat, majd Nagy félkész javaslatait kiadta Török Kálmán²² prépost-kanonoknak átnézésre, a még nem kidolgozott témák — a szertartáskönyv, a népmisziók, a plébániai könyvtárak, az ügykezelés, vala-

---

és új ferences kolostort, Mezőkövesden fiúinternátust alapított, valamint több új plébániát és lelkészet is.

¹⁷ Az őszirózsás forradalom egyháztörténeti vonatkozásaihoz l. *Tengely Adrienn: A magyar egyházak a forradalmak korában*. Líceum Kiadó, Eger, 2011. A Tanácsköztársaság egyházpolitikájáról még nem készült átfogó monografikus feldolgozás.

¹⁸ EFL Körlevelek 1931/I./194.

¹⁹ Egri Egyházmegyei Közlöny 63. (1931) 33.

²⁰ Baráczius József (Szeged, 1866. február 2. – 1947. július 2.): 1889-ben szentelték pappá. Papnövendékként 1888-ban az Egri Növendékpapság Magyar Egyházirodalmi Társulatának elnöke. 1889 és 1895 között káplán Karcagon, Maklárón, Polgáron, Nyíregyházán és Jászárokszálláson, adminisztrátor Demecseren, Bogácson, Tiszapalkonyán, Felsőnyáradón, Sajóládon és Sályon. 1897–1908 között sajtóvamosi lelkész, 1908–1915 között szendrői, 1915–1930 között pedig maklári plébános. 1926–1940 között hevesi főesperes. 1925-től csudányi c. prépost, 1930-tól egri kanonok.

²¹ Nagy János (Eger, 1877. július 12. – Eger, 1926. október 26.): 1901-ben szentelték pappá. Dévaványán és Szolnokon káplán, majd Egerben hittanár, 1907-től teológiatanár, 1925-től kanonok. 1920-tól haláláig az egri kerület nemzetgyűlési képviselője.

²² Török Kálmán (Detk, 1865. november 11. – Eger, 1939. február 17.): 1891-ben szentelték pappá. Bátorban és Kistályán káplán és hitoktató, majd 1894-ben az egri Szent József Internátus igazgatója, 1894–1899 között az egri székesegyház hitszónoka. 1899-től gyöngyösi plébános, 1903-tól középpatai esperes. 1909-től somogyi prépost és patai főesperes, 1915-től egri kanonok. 1906–1910 és 1910–1918 között Gyöngyös országgyűlési képviselője. 1926-tól az egri Egyházmegyei Takarékpénztár Rt. és a Gárdonyi Géza Irodalmi Társaság elnöke.

mint a papság társadalmi tevékenysége — szabályainak összeállításával pedig megbízta Ivánovich Emil²³ apát-kanonokot.²⁴

Az előkészületek azonban továbbra is elhúzódtak, s a tervezet csak 1930 őszére készült el. Ekkor az érsek kinevezett az anyag felülvizsgálatára egy bizottságot nagyrészt azokból a személyekből, akik már korábban is részt vettek a munkálatokban.²⁵ Így Dutkay Pál²⁶ prelátus-kanonok, érseki helynök elnökletével az előkészítő bizottság tagja lett Török Kálmán prépost-kanonok, Ivánovich Emil apát-kanonok, Barácsius József apát-kanonok, Subik Károly²⁷ apát-kanonok, egyházmegyei főtanfelügyelő és Petró József²⁸ pápai kamarás.²⁹ A bizottság tagjai először együtt átvizsgálták a tervezetet, majd Szmrecsányi érsek elnöklete alatt újra megtárgyalták az anyagot sorozatos üléseken, amelyekben a főpásztor maga is aktívan részt vett „szellemének a patriarkai kort meghazudtoló csodálatos fénysugarának ragyogásával, akaratának szilárdságával, szívének az emberiség s különösen papjainak nehéz sorsát megértő melegével.”³⁰

Az így kidolgozott tervezetet 1931 tavaszán minden plébániának és helyi lelkésznek megküldték azzal az utasítással, hogy otthoni gondos áttanulmányozás után a tavaszi esperesi kerületi gyűléseken tárgyalják meg és esetleges kívánalmaikat indoklással együtt a gyűlések jegyzőkönyveibe foglalva terjesszék elő.³¹ A kerületekből hamarosan be is érkeztek a kérelmek,³² s hasonlóképpen a ter-

²³ Ivánovich Emil (Aknasugatag, 1874. október 3. – Eger, 1946. február 6.): 1897-ben szentelték pappá, majd Tiszanánán káplán. 1898-tól Egerben helyettes, majd 1906-tól rendes teológiatanár. 1901-től az egri szeminárium tanulmányi felügyelője, 1908-tól lelkiigazgatója, majd 1921–1941 között rektora, valamint 1939-ben az egri jogakadémia igazgatója is. 1939–1943 között érseki irodaigazgató. 1921-től kanonok, 1923-tól c. apát, 1944-től pápai prelátus.

²⁴ EFL Archivum Novum, Synodus Archiepiscopalis (= AN SA), 912/1927.)

²⁵ EFL AN SA, 5170/1930.

²⁶ Dutkay Pál (Parnó, 1857. december 6. – Eger, 1944. december 25.): 1880-ban szentelték pappá, majd káplán Szihalmón és Törökszentmiklóson. 1881-től érseki szertartó, majd 1882-ben érseki levéltáros, 1897-től szentszéki jegyző. 1904-től érseki titkár, majd irodaigazgató, 1903-tól pankotai főesperes, 1904-től székesegyházi főesperes, 1925 és 1943 között általános érseki helynök. 1902-től tb. kanonok, 1905-től mesterkanonok, 1907-től pagrányi c. apát, 1923-tól pápai prelátus.

²⁷ Subik Károly (Magyardiószeg, 1888. október 11. – Mehrenau, Ausztria, 1954. június 19.): 1911-ben szentelték pappá. 1911-től Kerecsenden káplán, majd 1913-tól Egerben karkáplán, hitoktató és a Katolikus Legényegylet prefektusa. 1915–1917 között az I. világháborúban táborigazgató szolgálatot teljesített, leszerelése után érseki karkáplán és hitoktató. 1920-tól érseki titkár, majd 1925-től érseki irodaigazgató. 1926-ban az Egri Katolikus Legényegylet elnöke lesz. 1928–1942 között egyházmegyei főtanfelügyelő. 1925-től tb. kanonok, 1926-tól thypultai c. apát, 1931-től kanonok, 1933-tól pápai prelátus. A II. világháború után külföldre távozott és Ausztriában telepedett le.

²⁸ Petró (1939-től Pétery) József (Miskolc, 1890. június 21. – Hejce, 1967. november 25.): 1912-ben szentelték pappá. Az Egri Papnevelő Intézet dogmatikatanára, majd lelkiigazgatója, 1938-tól kanonok és székesegyházi plébános. 1942-től váci megyéspüspök. Több új lelkésznevelő alapított a tanyavilágban, valamint 15 plébániát Budapest peremterületein.

²⁹ EFL AN SA, 5170/1930, 5562/1930 (Eredetileg Venczell Ede prépost-kanonokot jelölte ki az érsek a bizottságha, de ő ebben nem tudott részt venni, így helyette Subik Károly főtanfelügyelő került kinevezésre, akit elfoglaltságai miatt az érsek engedélyével időnként Szentgyörgyi József segédtanfelügyelő helyettesített.); Egri Egyházmegyei Közlöny 63. (1931) 85.

³⁰ Egri Egyházmegyei Közlöny 63. (1931) 85.

³¹ EFL Körlevelek 1931/III./2191.; Egri Egyházmegyei Közlöny 63. (1931) 33–34.; Egri Egyházmegyei Közlöny 63. (1931) 85–86.

³² Az 1931-es esperesi kerületi gyűlési jegyzőkönyvek hiányoznak az Egri Főegyházmegyei Levéltár állományából vagy ismeretlen helyen lappanganak.

vezet alapján a főkáptalan is kidolgozta a maga javaslatait,³³ de ezek sajnos nem maradtak ránc. Az összegyűjtött kívánságokat Szmrecsányi érsek személyesen is véleményezte és valószínűleg a fentebb említett bizottsággal is megtárgyalta. Az érsek nem ragaszkodott mereven elképzeléseéhez, bár a javaslatok többségét nem hagyta jóvá, de egyes vitás kérdésekben elfogadta papsága indoklását, ezzel megváltoztatva korábbi állásfoglalását.³⁴

A zsinat hivatalos meghirdetésére 1931 Vízkeresztjén, az újév első körlevelében került sor,³⁵ amelyben Szmrecsányi érsek július 2-ára, Sarlós Boldogasszony ünnepére jelölte ki a zsinat kezdetét. Ezt eredetileg háromnaposra tervezték, de később — nem tudni, milyen megfontolásból, talán idő- és költségta-
karékoságból — két napra rövidült időtartama. Az érsek a körlevelben elrendelte továbbá, hogy a papság a Pünkösöd utáni harmadik vasárnapon a híveket is tájékoztassa a készülő zsinatról, és sikeréért a misék után imádkozzanak el három Miatyánkot és két Üdvözlégy Máriát ezen ima kíséretében: „Könyörögjünk! Isten, benned bízók erőssége, figyelj könyörgéseinkre! Minthogy pedig e nélkül emberi gyöngeség semmit sem tehet, nyújtsd kegyelmed segítségét, hogy akarral is, cselekedettel is neked tetszessünk parancsaid teljesítésében!”³⁶

A tavasz folyamán az érsek kinevezte a zsinati tisztviselőket is,³⁷ nagyrészt ugyanazon kanonokok közül, akik már az előkészületekben is részt vettek: a zsinati szertartásokat vezető promotor és a papság kívánságait előadó procurator cleri Dutkay Pál érseki helynök, a titkár Török Kálmán prépost-kanonok, a másodtitkár Turtsányi Ambrus³⁸ egyházjogtanár, a jegyző Ivánovich Emil apát-kanonok, a másodjegyző Barys Artúr³⁹ teológiatanár, a szertartás-
mester Petró József teológiatanár, a vendégek ellátásával foglalkozó háznagy pedig Váczy László líceumi gondnok lett.⁴⁰

Bár az lett volna az ideális, ha az egyházmegye minden papja részt vesz a zsinaton és ezt Szmrecsányi érsek is szeretne volna, de a lelkipásztori munka három napig nem szünetelhetett az egész egyházmegyében, így a zsinatra

³³ EFL AN SA, 2037/1931.

³⁴ Az 1931. évi egri egyházmegyei zsinat határozatai és törvényei. Egri Érseki Líceum Nyomda, Eger, 1931. 123–126.

³⁵ A 357. kánon 1. §-a szabályozta a zsinatok összehívásának módját: eszerint csak a püspök, illetve külön megbízás alapján az általános helynök hívhatott össze zsinatot, a korábbi gyakorlattal szemben — püspöki széküresedés idején — a káptalani helynök már nem. <http://www.intratext.com/IXT/LAT0813/P11.HTM> 2013. 12. 01.; *Sipos I.*: Az új egyházi törvénykönyv i. m. 45.; *Sipos I.*: Kath. egyházjog i. m. 89.; *Sipos, S.*: Enchiridion i. m. 218.

³⁶ EFL Körlevelek 1931/I./194.

³⁷ *Sipos, S.*: Enchiridion i. m. 219.

³⁸ Turtsányi Ambrus (Budapest, 1890. augusztus 30. – Eger, 1971. december 28.): 1913-ban szentelték pappá. 1915-től Diósgyőr-Vasgyárban, 1918-tól Gyöngyösön káplán. 1918-tól az egri szeminárium prefektusa, 1928–1941 között aligazgatója, 1941–1946 között a Szent József Internátus igazgatója. Közben több egri iskolában is tanított, 1958-ig a szeminárium tanára. 1937-től érseki tanácsos, 1946-tól kanonok és csudányi c. prépost, 1969-től nagyprépost.

³⁹ Barys Artúr (Budapest, 1881. május 9. – Eger, 1967. április 7.): 1903-ban szentelték pappá. 1906–1908 között káplán Dévaványán és Sarudon, valamint hitoktató Egerben. 1908-tól az egri Papnevelő Intézetben teológiatanár, közben 1924-től tanít az Érseki Jogakadémián is. 1934-től szent-
széki ügyvéd, 1961-től főegyházmegyei tanácsos.

⁴⁰ EFL Körlevelek 1931/III./2191.; Egri Egyházmegyei Közlöny 63. (1931) 86.

nagyrészt csak a 358. kánonban kötelezően előírt személyeket hívták meg: a főkáptalan tagjait, a főespereseket, az espereseket, az egri papság választott két képviselőjét, minden esperesi kerületből a kerületi papság által választott egy lelkészt és a rendházak főnökeit. Ez utóbbiak esetében nem ragaszkodtak pontosan az egyházi előíráshoz, amely a provinciálisok által kijelölt rendi képviselőkről szól.⁴¹ Emellett meghívták — egy kissé kibővítve a résztvevők körét — a kerületi tanfelügyelőket és az összes teológiatanárt is, illetve lehetőséget kaptak a hierarchia legalján álló hitoktatók és káplánok is két választott képviselőjük elküldésére.⁴² A zsinaton megjelenni kötelesek nem küldhettek meghatalmazottat maguk helyett, s esetleges elmaradásukat kötelesek voltak igazolni, ami ha nem volt indokolt, az érsek büntetését vonhatta maga után (359. kánon),⁴³ de a meghívottakon kívül hallgatóként — vagyis szavazati jog nélkül — más papok is részt vehettek a zsinaton, nekik a szertartásmesternél kellett jelentkezniük.⁴⁴

A zsinatot meghirdető körlevél utasításának megfelelően a meghívottak már július 1-jén este Egerbe érkeztek, ahol elszállásolásukról a zsinati háznagy gondoskodott.⁴⁵ A szemináriumban a dormitoriumokon kívül az infirmaria helyiségei és még öt helyiség volt berendezve szállásnak, de sokan a rendházakban, illetve ismerőseiknél szálltak meg, nyilván ez arra is jó alkalom volt, hogy a régi barátok, iskolatársak újra találkozzanak. Maga Szmrecsányi érsek is vendégül látta Énekes János preláthus-kanonokot, Csonth Béla főesperest, Bozsik Pál főesperest és Kele István apátot.⁴⁶ Összesen mintegy száz vidéki pap érkezett Egerbe, és a helyiekkel együtt pontosan 111 meghívott vett részt a zsinaton.⁴⁷

A zsinati ülések lefolyását a Pontificale Romanum, a főpapi szertartásokat tartalmazó hivatalos szertartáskönyv részletesen szabályozta, amelyhez természetesen Egerben is alkalmazkodtak. Az ülések ez alapján igazi barokk szertartásossággal folytak a megszabott rend szerint a promotor irányításával. A 357.

⁴¹ A CIC 358. kánonja értelmében az egyházmegyei zsinatra kötelezően meghívandók és tartoznak megjelenni: az általános helynök, a székesegyház kanonkjai, legalább a nagyszeminárium rektora, az esperesek, a társaskáptalanok egy-egy küldöttje, azon város plébánosai, amelyben a zsinatot tartják, minden esperesi kerületből legalább egy plébános, akit a kerület összes lelkészkezdő papsága választ, a tényleges apátok, valamint az egyházmegyében lévő klerikális rendeknek a provinciálisok által kijelölt egy-egy képviselője, hacsak a tartományi főnök székhelye nincs az egyházmegyében és ő maga a zsinaton nem akar megjelenni. Rajtuk kívül a püspöknek jogában állt meghívni másokat is, akár az egyházmegye összes papját, és szavazati joggal is felruházhatta őket. http://www.intratext.com/IXT/LAT0813/_P11.HTM, 2013. 12. 01.; *Sipos I.*: Kath. egyházjog i. m. 89.; *Sipos, S.*: Enchiridion i. m. 219.; Jelenlegi szabályozásához lásd. *Erdő P.*: Egyházjog i. m. 273–274.

⁴² A hitoktatók képviselője Lékó Béla miskolci hittanár, a káplánoké pedig Tóth Zoltán Viktor miskolci káplán volt. (EFL AN SA, A hitoktatók és a káplánok képviselőire leadott szavazatok kimutatása 1931); Az egri meghívottak személyét és jogait egyházi szempontból elemzi: *Papp Gy.*: Egyházmegyei zsinati jogalkotás i. m. 15–16.

⁴³ http://www.intratext.com/IXT/LAT0813/_P11.HTM, 2013. 12. 01.; *Sipos I.*: Kath. egyházjog i. m. 89.; *Sipos, S.*: Enchiridion i. m. 219.

⁴⁴ EFL Körlevelek 1931/I./194.; EFL Körlevelek 1931/III./2191.; Egri Egyházmegyei Közlöny 63. (1931) 85.

⁴⁵ EFL Körlevelek 1931/I./194.; Egri Egyházmegyei Közlöny 63. (1931) 33–34.

⁴⁶ Egri Egyházmegyei Közlöny 63. (1931) 93–95.

⁴⁷ EFL AN SA, A zsinati résztvevők névsora 1931; Az 1931. évi... i. m. 120–121.

kánon 2. §-a értelmében a zsinatot — legalábbis az ünnepélyes nyitó- és záróülést — a székesegyházban tartották,⁴⁸ amely a korra oly jellemző barokkos ünnepi díszben várta a zsinati atyákat: kapuja vörös szőnyeggel volt díszítve, a bejárat monumentális oszlopait pedig óriási növényfüzerek ékesítették.⁴⁹

1931. július 2-án, csütörtökön, Sárlos Boldogasszony ünnepén kora reggel a résztvevők itt gyülekeztek, majd fél nyolckor karingben és biréttal körmenetben vonultak az érseki palota magánkápolnájához, ahol az érseket köszöntötték. Innen harangzúgás közepette tértek vissza a székesegyházba, ahol a zsinat tagjai elfoglalták kijelölt helyüket, a kispapok padjait, az érsek pedig megkezdte a ceremóniát.

A nyitóülés első részét a Pontificaléban előírt vallási szertartások jelentették. Ez alapján az érsek rövid ima után csendes misét⁵⁰ végzett a Szentlélek segítségét kérve, amelyet a zsinati résztvevők latin nyelvű éneke kísért, majd fél 9-kor átöltözött a zsinat tartásához. Ezalatt a főoltár alsó lépcsőjénél elhelyezték az érseki karszéket, a faldistoriumot és két oldalán kisebb támasz nélküli székeket az apátok és a diakónusok részére. A zsinati tisztségviselők a leckeoldalon foglaltak helyet. Elhelyezkedés után az érsek letéve infuláját térdre borulva megkezdte az „Exaudi nos Domine” kezdetű antifónát, amelyet a szintén térdelő papság folytatott, majd váltakozó karban elimádkozták a 68. zsoltárt, s megismételték az antifónát. Utána az érsek elmondta a Pontificaléban előírt két imádságot, majd térdén állva elimádkozták a Mindenszentek litániáját. A megholt hívekért könyörgés után az érsek felkelt, kezében a pásztorbottal a papság felé fordulva áldást osztott. Ezután a faldistoriumot közvetlenül az oltárral állították és következett az előírt evangélium eléneklése, majd az érsek vezetésével a Szentlélek segítségül hívása a „Veni Creator Spiritus” himnusszal.

A szertartások után következett ténylegesen a zsinati munka kezdete. Szemcsányi érsek elhelyezkedett a faldistoriumon, és „apostoli buzgóságtól hevülő, bölcs gondolatokkal és eszmékkel terhes, klasszikusan tömör stílusban és gyújtó szónoki lendülettel” előadta nyitóbeszédét, amelyben a zsinat kiemelkedő jelentőségét és fontos feladatait taglalta. Ezt követően Török Kálmán prépost-kanonok, a zsinat titkára felolvasta Eugenio Pacelli bíboros államtitkár, a későbbi XII. Pius pápa levelét, amelyben XI. Pius pápa áldását tolmácsolta.

Ezt követően ismertették az egyházmegyei zsinatokat szabályozó rendelkezéseket és a titkár felolvasta a trienti hitvallást, amit a zsinati tagok térdre borulva magukban elismételtek, az utolsó szavaknál az érsek elé térdelve és az evangéliumot megcsókolva, majd felolvasták a meghívottak névsorát, amelyre a tagok felállva „Adsummal” feleltek. Végül az érsek elrendelte a zsinat második, a státútumokat tárgyaló gyűlésének megtartását és ünnepélyes főpásztori áldással véget ért az első ülés. Ezt követően az érsek a pontifikáliákat letéve és

⁴⁸ http://www.intratext.com/IXT/LAT0813/_P11.HTM, 2013. 12. 01.; *Sipos I.*: Az új egyházi törvénykönyv i. m. 45–46.; *Sipos I.*: Kath. egyházjog i. m. 89.

⁴⁹ Egeri Egyházmegyei Közlöny 63. (1931) 93.

⁵⁰ A csendes vagy olvasó mise (*missa lecta*) olyan mise, amelyen a pap semmit sem énekel.

kappát öltve a zsinat tagjainak kíséretében szintén ünnepélyes keretek között visszavonult a palotában lévő magánkápolnájába.⁵¹

A zsinat második ülésére aznap délután három órakerült sor a Papnevelő Intézet kápolnájában, immár kevésbé ünnepélyes keretek között. Az ülést Szmrecsányi érsek az alkalomra előírt Adsumus kezdetű imával nyitotta meg, majd részletesen ismertette az esperesi kerületekből beérkezett javaslatokra és kívánságokra vonatkozó megjegyzéseit. Bár az előzetesen háromnaposra tervezett zsinaton a statútum egyes pontjait megvitató tanácskozó gyűlésekre került volna sor, amelyeken a résztvevők felszólalhattak volna — ám miheztartás végett azért az Egyházmegyei Közlöny világosan kijelentette, hogy „a zsinaton nem lehet parlamentet játszani”⁵² —, de a jegyzőkönyvben ennek már semmi nyomát nem találjuk. Szmrecsányi érsek a statútumok összeállítására kijelölt, fentebb ismertetett tanácsadóival előzetesen szűk körben vitatta meg a javaslatokat és a határozatokat, a zsinat tagjait kész tények elé állítva – amihez egyébként a 362. kánon értelmében minden joga megvolt. Ugyanis az egyházbírói előírások értelmében az előkészítő gyűléseken mindenki szabadon hozzászólhatott az előterjesztett kérdésekhez, de a zsinaton a püspökök a dogmákban lefektetett jogaival⁵³ összhangban törvényhozó joga egyedül az ordináriusnak volt. Csupán a zsinati vizsgálók, a zsinati bírák és a tanácsos plébánosok választása képezett kivételt ez alól, amihez szükséges volt a zsinat hozzájárulása. Mi lehetett az egri zsinaton a tanácskozó gyűlések elmaradásának oka? Valószínűleg egyszerűen arról volt szó, hogy mivel már korábban megkapta a papság a statútumok tervezett szövegét, amelyet mindenki véleményezhetett, így már nem volt szükség a hosszadalmas, esetenként parttalan szóbeli vitákra, ami a zsinat idejét lerövidítve a költségeket is csökkentette – több mint száz fő több napos vendéglátása esetén ez szintén nem lehetett másodlagos szempont. Így a procurator cleri az érsek felszólítására minden tárgyalás nélkül egyszerűen felolvasta a statútumok azon elemeit, amelyeket a papság kívánságára módosítottak. Közzétették a zsinaton megválasztandó zsinati bírák, zsinati vizsgálók, tanácsos plébánosok és auditorok neveit is,⁵⁴ majd az ülés ismét főpapi áldással véget ért.⁵⁵

Ebből adódóan az év eleji tervekkel szemben⁵⁶ a zsinat második napján már sor került az ünnepélyes záróülésre. Július 3-án reggel fél 8-kor a zsinat tagjai ugyanúgy, mint előző reggel a székesegyházból az érseki magánkápolnához vonultak, ahonnan az érseket harangzúgás közepette a székesegyházba kísérték, majd ugyanúgy elhelyezkedtek, mint előző nap. Itt Szmrecsányi érsek

⁵¹ Egri Katolikus Tudósító 1931. szept., 162–163.; Egri Egyházmegyei Közlöny 63. (1931) 86–88.; Egri Egyházmegyei Közlöny 63. (1931) 81–82.; Az 1931. évi... i. m. 113–122.

⁵² Egri Egyházmegyei Közlöny 63. (1931) 33–34.

⁵³ *Schütz Antal*: Dogmatika. Szent István Társulat, Bp., 1937. II. 273–274.

⁵⁴ Az auditorok zsinati megválasztását nem írja elő sem a Trienti Zsinat, sem a CIC, őket az egri zsinaton az egyházbírói rendelkezésektől függetlenül választották meg. *Papp Gy.*: Egyházmegyei zsinati jogalkotás i. m. 23.

⁵⁵ Egri Katolikus Tudósító 1931. szept., 163–164.; Egri Egyházmegyei Közlöny 63. (1931) 89–90.; Az 1931. évi... i. m. 122–126.

⁵⁶ EFL Körlevelek 1931/I./194.

csendes misét mondott, amely alatt a zsinat tagjai megáldoztak. Mise után az előző napihoz hasonló szertartás következett antifónákkal, zsoltárokkal, imákkal és a kijelölt evangéliumi rész felolvasásával, majd az érsek a faldistoriumon elhelyezkedve megtartotta záróbeszédét, melyben a kor „elvárásainak” megfelelően az Actio Catholica keretén belül a papság társadalmi szerepének jelentőségéről és nagy felelősségéről szólt. Ezután a titkár felolvasta a zsinati bírák, auditorok, zsinati vizsgálók és tanácsos plébánosok⁵⁷ kinevezésére vonatkozó előírásokat — a Trienti Zsinat 25. ülésének 10. fejezetében és a 24. ülés 18. fejezetében foglalt határozatokat, illetve VIII. Bonifác pápa Constitutióját —, valamint a kinevezendők listáját,⁵⁸ melyet a zsinat tagjai „Placent” felelettel jóváhagytak. Mint láttuk, az egyházjog ezen tisztségek betöltéséhez ugyan szükségessé tette a zsinat jóváhagyását, de ez — legalábbis itt — már csak formalitásnak számított. Ezután a megválasztott személyek letették az esküt az evangéliumra, majd sor került az immár végleges szövegű zsinati statútumok ünnepélyes kihirdetésére, melyek ezzel azonnal kötelező érvényűekké váltak (362. kánon).⁵⁹ A zsinat záró aktusaként a résztvevők elénekelték a Te Deumot, majd az ünnepélyes főpásztori áldást követően a pápai himnuszt és a „Jó Atyánkért esdeklünk” kezdetű egyházi éneket, s végül a zsinati tagok körmenetben visszakísérték az érseket magánkápolnájába.⁶⁰

A zsinat „kísérőrendezvényének” számított az első napon az ünnepélyes ebéd a kispapi étkezőben, amelyen a zsinat minden tagja részt vett. Ezen az ünnepi köszöntőt az érsek mondta a pápára. Este vacsora után a szemináriumban kedélyes beszélgetés folyt, csoportokba verődtek az ismerősök, barátok. A második napon szintén ünnepi ebédre került sor, ahol Kriston Endre nagyprépost⁶¹ kö-

⁵⁷ Feladataik: Sipos I.: Kath. egyházjog i. m. 75–76., 198.

⁵⁸ Zsinati bírák: Ridárcsik Imre prelátnus-kanonok, Török Kálmán prépost-kanonok, Venczell Ede prépost-kanonok, Ivánovich Emil apát-kanonok, Baráczius József prépost-kanonok, Csanády László címzetes kanonok, Bozsik Pál prépost, patai esperes, Petró József pápai kamarás, teológiatanár, Leskó József karkáplán, főegyházmegyei könyvtáros, Kiszely Imre karkáplán, a katolikus Tanítónőképző Intézet igazgatója. Auditorok: Énekes János prelátnus-kanonok, nyíregyházi plébános, Bozsik Pál prépost, patai főesperes, Harkabusz László apát, pásztói plébános, Szmida Viktor bogácsi plébános, Horváth János nagyrédei lelkész, Marnó Gyula nagykállói plébános, Véber János tiszafüredi plébános, Füstös Pál alesperes, diósgyőri plébános, Dessewffy Elemér püspökladányi plébános, Csintalan József diósgyőr-vasgyári plébános, Székely Alajos hittanár. Zsinati vizsgálók: Dutkay Pál általános érseki helynök, prelátnus-kanonok, Ridárcsik Imre prelátnus-kanonok, Török Kálmán prépost-kanonok, Venczell Ede prépost-kanonok, Ivánovich Emil apát-kanonok, Meyer Béla prépost-kanonok, Bozsik Pál prépost, patai esperes, Petró József pápai kamarás, teológiatanár, Baranyay József címzetes kanonok, esperes, pócspetri plébános, Turtsányi Ambrus teológiatanár, Holik Sámuel teológiatanár. Tanácsos plébánosok: Énekes János prelátnus-kanonok, nyíregyházi plébános, Novák Sándor apát-kanonok, Kele István apát, jászberényi plébános, Csonth Béla apát, címzetes kanonok, kiskörei plébános, Csepela Lajos apát, címzetes kanonok, főesperes, mezőkövesdi plébános, Timon Zsigmond apát, kunszentmártoni plébános, Szmida Viktor bogácsi plébános.

⁵⁹ <http://www.intratext.com/IXT/LAT0813/P11.HTM>, 2013. 12. 01.; Sipos I.: Kath. egyházjog i. m. 89.; Jelenlegi szabályozásához l. Erdő P.: Egyházjog i. m. 275.

⁶⁰ Egri Katolikus Tudósító 1931. szept., 164–166.; Egri Egyházmegyei Közlöny 63. (1931) 90–93.; Egri Egyházmegyei Közlöny 63. (1931) 83–84.; Az 1931. évi... i. m. 126–136.

⁶¹ Kriston Endre (Kemece, 1877. április 15. – Eger, 1960. május 3.): 1899-ben szentelték papá. 1900-tól Kálon káplán, majd 1900–1902 között Egerben hitoktató és székesegyházi hitszónok. 1904–1912 között iktató, érseki levéltáros, szentszéki jegyző, majd Samassa József érsek titkára,

szöntötte Szmrecsányi érseket.⁶² A zsinat alatt a résztvevőknek az egri ferences barátok gyónási lehetőségét is biztosították, hogy a miséken közösen áldozhassanak.⁶³

A kihirdetett statútumok hamarosan nyomdába kerültek,⁶⁴ s egy-egy példányt kapott belőle minden plébániai könyvtár, illetve az egyházmegye minden papja, azzal a kikötéssel, hogy elhalálozás esetén a breviáriummal együtt az egyházmegyei hivatalba visszaküldendők.⁶⁵ Készült egy csupán az iskolaügyre vonatkozó kivonat is a zsinati törvényekből, amelyet minden iskolai könyvtárnak, tanítónak, tanítónőnek és kántornak megküldtek.⁶⁶ Elkészült az érsek által a zsinaton megígért Rituálé-kiegészítés is.⁶⁷ Ezt minden templom megkapta, csakúgy, mint a szentmise után az oroszországi vallásüldözés megszűnéséért végzendő ima új fordítását, amit az elavul régi szöveg helyett a zsinat kapcsán szintén sok helyről kértek.⁶⁸ Mindez természetesen jelentős nyomdai költséget jelentett, így az érsek elrendelte, hogy ehhez minden plébánia és lelkeszség 20 pengővel járuljon hozzá.⁶⁹

Az 1942-es zsinat

A CIC 366. kánonja értelmében tíz év múlva újra össze kellett hívni a zsinatot. Ezt a székesegyház Szent Mihály-búcsújához kapcsolódóan 1941. szeptember 30. és október 2. között tervezték, amelyet Szmrecsányi érsek 1941/VI. sz. körlevelében ki is hirdetett.⁷⁰ A tervet augusztus 20-án Rómába is felterjesztette,⁷¹ amelyre kedvező válasz érkezett.⁷²

Azonban hamarosan kiderült, hogy a kijelölt időpont mégsem megfelelő, mivel az Országos Katolikus Nagygyűlést is ekkorra hirdették meg, így a zsinatot elhalasztották.⁷³ Az új időpontot 1942. június 16-ára, Jézus Szíve ünnepének nyolcadában tűzték ki.⁷⁴ Ez minden bizonnal szimbolikus jelentőséggel bírt, annál is inkább, mert — mint lentebb látni fogjuk — az új statútumokban is

---

1912–1917 között érseki irodaigazgató. 1919-ben a Tanácsköztársaság idején bántalmazást szenvedett. 1914-től pápai kamarás, 1917-től kanonok, 1919-től boldvai c. apát. 1923-tól egri segédpüspök, 1930–1960 között nagyprépost. 1943-ban Szmrecsányi Lajos érsek halála után káptalani helynök, majd általános helynök. 1945-ben háborús uszítás vádjával bebörtönözték, megkínózták, de később felmentették.

⁶² Egri Egyházmegyei Közlöny 63. (1931) 93–95.

⁶³ EFL AN SA, Az 1931. évi július hó 2-án kezdődő egri egyházmegyei zsinat rendje; Egri Egyházmegyei Közlöny 63. (1931) 86.

⁶⁴ Az 1931. évi... i. m.

⁶⁵ EFL Körlevelek 1931/VI./5784.

⁶⁶ Az 1931. évi egri egyházmegyei zsinatnak a kántorokat, kántortanítókat és tanítókat érdeklő határozatai és törvényei. Eger, 1931.

⁶⁷ Az 1931. évi... i. m. 124.

⁶⁸ Egri Egyházmegyei Közlöny 63. (1931) 137–139.

⁶⁹ EFL Körlevelek 1931/VI./5784.

⁷⁰ EFL Körlevelek 1941/VI./4496.

⁷¹ EFL AN SA, 4703/1941.

⁷² EFL AN SA, Luigi Maglione bíboros-államtitkár 1941. szeptember 12-i levele.

⁷³ EFL Körlevelek 1941/VIII./5098.

⁷⁴ EFL Körlevelek 1942/IV./2293.

megragadható a Jézus Szíve kultusz jelentőségének növekedése. Érdekes módon a zsinat tervezett időtartamának folyamatos csökkentését tapasztalhatjuk: 1941-ben még háromnaposra tervezték, 1942 májusában kettőre (június 16–17.) az 1931-es zsinathoz hasonló időbeosztással, azonban végül csupán egy nap maradt, hogy a háborús, nehéz időkben a papság minél kevesebbet legyen távol híveitől és az élelmezés is könnyebben — és nyilván olcsóbban — megoldható legyen.⁷⁵

Szmrecsányi érsek még 1941-es körleveleiben elrendelte az 1931-eshez hasonló előkészületeket — a statútumokra vonatkozó javaslatok kidolgozását, a zsinati tisztviselők kijelölését, az esperesi kerületek, illetve a hitoktatók és káplánok képviselőinek megválasztását —, annyi különbséggel, hogy a zsinat célja ekkor már nem új statútumok megalkotása volt, hanem csupán az elmúlt tíz év változásait és tapasztalatait figyelembe véve a korábbi aktualizálása, illetve kiegészítése. Így a papság nem az előkészítő bizottság által összeállított statútum-tervezetet véleményezhette, mint 1931-ben, hanem a már meglévő zsinati törvényekre vonatkozóan terjeszthette elő módosítási és pótlási javaslatait.⁷⁶ Emellett — még hangsúlyosabban, mint 1931-ben —, az érsek elrendelte, hogy a híveket is vonják be a zsinati munkálatokba olyan formában, hogy külön szentmiséken buzdítsák őket imára és bűnbánatra a zsinat sikeréért.⁷⁷

Az új statútumok összeállítása több fórumon történt. Egyrészt 1941 augusztusában az érsek utasítására Vízy Miklós⁷⁸ prépost-kanonok, érseki helyettes irodaigazgató áttanulmányozta az 1931-es törvényeket és bejegyezte azokat a módosításokat, amelyeket szükségesnek tartott. Ezeket a javaslatokat az érsek átnézte, és ahol jónak látta, módosította. Ugyanakkor a főkáptalan kebelében is alakult egy bizottság a javaslatok kidolgozására Dutkay Pál prelátus-kanonok, általános érseki helynök elnöke alatt Ivánovich Emil apát-kanonok, Kemesen József⁷⁹ apát-kanonok, Petró József prépost-kanonok, Subik Károly prelátus-kanonok és Vízy Miklós prépost-kanonok részvételével, akik javaslatukat a káptalan elé terjesztették,⁸⁰ amely szeptember 6-i ülésén nagyrészt elfogadta azokat.⁸¹ A káptalan által benyújtott előterjesztés elsősorban a papság ál-

⁷⁵ Egri Egyházmegyei Közlöny 74. (1942) 41–43.; EFL AN SA, Vízy Miklós 1942. március 12-i emlékeztetője; EFL AN SA, Vízy Miklós 1942. május 30-i fogalmazványa.

⁷⁶ EFL Körlevelek 1941/VI./4496; EFL Körlevelek 1941/VII./4998.

⁷⁷ EFL Körlevelek 1942/IV./2293.

⁷⁸ Vízy Miklós (Keresztesspüspöki, 1892. november 12. – Budapest, 1971. február 19.): 1917-ben szentelték pappá. 1918-tól Kisvárdán káplán, majd 1921-től az egri szeminárium tanulmányi felügyelője, 1923-tól teológiatanára. 1923-tól udvari káplán és érseki aljegyző, 1924-től érseki levéltáros, másodjegyző és szentszéki jegyző, 1925-től érseki titkár, 1934-től érseki helyettes irodaigazgató. 1944-től az egri székesegyház plébánosa, 1946-tól zsinati vizsgáló, 1955–1960 között Tibolddarócon plébános. 1926-tól pápai kamarás, 1934-től dróziói c. prépost és kanonok.

⁷⁹ Kemesen (Kronberger) József (Rozsnyó, 1897. június 12. – 1962. augusztus 24.): 1901-ben szentelték pappá. Káplán Szihalmon, Pusztataksonyon, majd hitoktató Kisvárdán és Miskolcon. 1905-től udvari káplán és iktató, 1909-től érseki levéltáros, 1910-től érseki aljegyző és másodtitkár, 1917-től titkár, 1918-tól irodaigazgató-helyettes, 1923–1925 között érseki irodaigazgató. 1925–1939 között miskolci plébános, 1939-től a Papi Nyugdíjintézet igazgatója. 1920-tól tb. kanonok, 1925-től pankotai c. apát és kanonok.

⁸⁰ EFL AN SA, 4704/1941.

⁸¹ EFL AN SA, „Az 1941. szeptember 6-án tartott egri főkáptalani tanácskozmányból.”

talános kötelességeivel, az egyházi hivatalokkal és a szentségekkel foglalkozott, s döntő többségében csupán az 1931-es statútumok szövegének pontosítását és kiegészítését jelentette, érdemi tartalmi változtatások nélkül. Emellett néhány esetben felhívták az érsek figyelmét az elmúlt tíz év változásaira is, melyek beillesztését javasolták az új statútumokba: például az új papi kórházi alapítványt és galya-tetői üdülési lehetőséget, vagy az Actio Catholica szerepét a katolikus egyesületek irányításában.⁸² Az egyházmegyei számvetés és a tanfelügyelőség is benyújtotta észrevételeit az egyházközségi számvitellel és a tanüggyel foglalkozó XVIII. és XXI. fejezetekre vonatkozóan.⁸³

Emellett — csakúgy, mint 1931-ben — az érseki körlevél előírásainak megfelelően az alsópapság is előadhatta kívánságait az esperesi kerületi gyűléseken, melyeket felterjesztettek az egyházmegyei hivatalba.⁸⁴ A legtöbb kerület papsága élt is ezzel a lehetőséggel, csupán három — a Sajóvárkonyi, az Apátfalvi és a Tiszántúli — kerületnek nem volt semmiféle kívánsága. Általában a mindennapi élet tapasztalatai indokolták az előterjesztéseket, ugyanis egyes esetekben az 1931-es statútumok nem eléggé részletesen szabályozták az adott kérdést és így „joghézagok” keletkeztek, amelyekre megoldást vártak. A leggyakoribb kívánságok az adminisztráció — főleg az anyakönyvezés — pontosabb szabályozására, illetve az anyagi járandóságok — a mise- és stóladíj — összegének megemelésére vonatkoztak. Az esperesi kerületi javaslatokból kitűnnek az egyházmegye helyi problémái is — elsősorban az egyházmegye keleti részén nagy számban élő görög katolikusokkal és reformátusokkal való együttélés —, illetve az adott kor jellemző tényezői, például az Actio Catholica és a harmadik zsidótörvény (1941. évi XV. tc.), amelyet csupán egy újabb adminisztrációs tehernek érzékeltek.⁸⁵

Az összes javaslatot egy az érsek által kijelölt személyekből álló előkészítő bizottsághoz utalták — tagjai feltehetően ugyanazok voltak, akik már eddig is részt vettek a munkálatokban —, amely ezt heteken át tanulmányozta. A bizottság a legtöbb kívánságot figyelemreméltónak találta, így ennek alapján megtette javaslatait az érseknek, aki ezeket elbírálta és az általa is jóváhagyott módosításokkal elrendelte a statútumok végleges szövegének összeállítását, amit formális tárgyalás és elfogadás céljából a zsinat elé terjesztenek majd.⁸⁶

1941 augusztusában kijelölték a zsinati tisztviselőket is, akik személyében azonban a zsinat elnapolása miatt később változás állt be. A promotor és procurator cleri tisztségét Subik Károly prelátnak töltötte be, a titkár Vízy Miklós prépost-kanonok, a jegyző Szentgyörgyi József⁸⁷ kanonok, a Papne-

⁸² EFL AN SA, A káptalani bizottság javaslatai 1941; EFL AN SA, „Az 1941. szeptember 6-án tartott egri főkáptalani tanácskozmányból.”

⁸³ EFL AN SA, Vízy Miklós 1942. március 12-i emlékeztetője.

⁸⁴ EFL Körlevelek 1941/VI./4496.; EFL Körlevelek 1941/VII./4998.

⁸⁵ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941.

⁸⁶ Egri Egyházmegyei Közlöny 74. (1942) 41–43.; EFL Körlevelek 1942/IV./2293; EFL AN SA, Az egri egyházmegyei zsinat előkészítő munkálatainak rövid ismertetése 1942.

⁸⁷ Szentgyörgyi József (Sátoraljaújhely, 1891. – 1955. április 22.): 1913-ban szentelték pappá, majd káplánként szolgált Hevesen és Nagykállón. 1920-tól hittanár Mezőkövesden, majd 1922-től ugyanitt a Szent László Konviktus igazgatója. 1928-tól az egri Szent József Internátus igazgatója, majd 1933-tól az egyházmegyei Actio Catholica elnöke. 1934-től érseki tanácsos, egyházmegyei tan-

velő Intézet igazgatója, a másodjegyző Kiss István⁸⁸ érseki tanácsos, teológiatanár, a háznagy pedig Rakolczai Gábor⁸⁹ érseki tanácsos lett. Szertartásmesternek eredetileg Takács József⁹⁰ szemináriumi lelkiigazgatót jelölték ki, de mivel őt időközben bátori plébánossá nevezték ki, így helyette Tóth József,⁹¹ az új lelkiigazgató kapta a meghívást.⁹² A meghívottak körében nem történt változás, ugyanazon hivatalok és csoportok képviselői vettek részt a zsinaton, mint 1931-ben, s hallgatóként szavazati jog nélkül szintén ugyanúgy részt vehettek az üléseken más papok is.⁹³

Az érseki rendelet értelmében a zsinati résztvevők június 15. este érkeztek Egerbe, ahol a háznagy szállásolta el őket.⁹⁴ Kereken száz személy volt köteles megjelenni a zsinaton hivatalból vagy képviselőként, de közülük hárman különféle okok miatt nem tudtak elmenni.⁹⁵ Emellett volt két külön meghívott is: Schrotty Pál ferences tartományfőnök, aki a zsinat idején épp Egerben tartózkodott és Deák János honvéd-főesperes, akit korábbi érdemei miatt hívott meg az érsek.⁹⁶

felügyelő, 1935-től számvevőszéki igazgató, 1941-től az egri szeminárium rektora. 1928-tól pápai káplán, 1939-től tb. kanonok, 1941-től kanonok, 1942-től kompolti c. apát.

⁸⁸ Kiss István (Jászapati, 1906. augusztus 7. – Székesfehérvár, 1981. június 29.): 1930-ban szentelték pappá, majd Erdőteleken, Egyeken és a Diósgyőr-Vasgyári plébánián káplánként szolgált. 1934-től a mezőkövesdi gimnázium hittanára és a Szent László Konviktus igazgatója. 1936-tól az egri szeminárium teológiatanára, majd 1942-től lelkiigazgatója. 1940 előtt a KALOT egyházmegyei igazgatója. 1942-ben érseki tanácsossá nevezték ki. 1945–1947 között nemzetgyűlési képviselő. 1959–1960-ban szajlai plébános. Nyugdíjazása után Székesfehérvárra költözött, ahol a papi otthon spirituális, majd 1972-től vezetője lett.

⁸⁹ Rakolczai Gábor (Jászsalsószentgyörgy, 1900. április 29. – 1966. február 22.): 1923-ban szentelték pappá. Káplán Egyeken, majd 1924–1926 között Egerben hitoktató és a Szent József Internátus tanulmányi felügyelője, 1926–1927-ben káplán Felsőtárkányon és a Miskolc-mindszenti plébánián. 1928-tól Egerben hittanár és egyházmegyei tanfelügyelőségi titkár, 1933-tól érseki jegyző, 1934-től érseki főszámvevő, 1937-től érseki tanácsos. 1943-tól egyházmegyei tanfelügyelő, 1945-től jászárokszállási plébános, 1946-tól érseki titkár, 1948-tól a Szent József Internátus igazgatója, 1950-ben a Kisszeminárium igazgatója, 1951–1959 között az egri szeminárium rektora. 1946-tól pápai kamarás, 1948-tól kanonok, 1950-től egervári c. prépost.

⁹⁰ Takács József (Szuhogy, 1911. június 14. – Budapest, 1982. január 17.): 1936-ban szentelték pappá. 1938-ban ózdi káplán néhány hónapig, majd ugyanezen évben az egri szeminárium prefektusa és tanára, később lelkiigazgatója lesz. 1942-től bátori plébános, 1947-től esperes, 1949–1950-ben törökszentmiklósi plébános. 1950-től a Budapesti Hittudományi Akadémia dogmatikatanára lett, de 1956-ban politikai okokból az Állami Egyházügyi Hivatal eltávolította. Ezt követően 1956-tól kácsi, majd 1960-tól kispánai, 1962-től visontai, 1965-től gyöngyöspatai, 1977-től pedig adácsi plébános.

⁹¹ Tóth József (Sáta, 1915. január 6. – Tard, 1990. április 20.): 1938-ban szentelték pappá. Ezt követően Kenderesen káplán, majd 1940-től az egri szeminárium teológiatanára, 1942-től lelkiigazgatója, 1943-tól tanulmányi felügyelője. 1948-ban a Kisszeminárium lelkiigazgatója. 1948-ban le tartóztatták. 1949-ben érseki tanácsos, 1952-től főszentszéki kötelekvédő és zsinati vizsgáló, 1960-tól jászkiséri plébános. 1975-ben kácsi c. apáti címet kap.

⁹² EFL AN SA, 3129/1942; EFL AN SA, Az egri egyházmegyei zsinat előkészítő munkálatainak rövid ismertetése 1942; EFL Körlevelek 1941/VII./4998; Egri Egyházmegyei Közlöny 74. (1942) 41.

⁹³ EFL AN SA, Az egri egyházmegyei zsinat előkészítő munkálatainak rövid ismertetése 1942; EFL Körlevelek 1941/VI./4496.

⁹⁴ EFL AN SA, Az egri egyházmegyei zsinat előkészítő munkálatainak rövid ismertetése 1942.

⁹⁵ EFL AN SA, Az egri egyházmegyei zsinat előkészítő munkálatainak rövid ismertetése és a zsinat üléseiről felvett jegyzőkönyv 1942, 6–7.

⁹⁶ EFL AN SA, 3186/1942, 3212/1942

Az ünnepélyes nyitóülésre másnap reggel került sor a székesegyházban az előírt szertartások keretében, hasonlóan az 1931-es zsinathoz. Reggel fél nyolckor a zsinati atyák az érseki palota első emeletén gyűltek össze karingben, vörös stólával és birétummal, ahol Szmrecsányi érsek elmondta nyitóbeszédét, melyben a zsinat jelentőségét és magasztos céljait fejtegette. Innen harangzúgás közepette vonultak át a székesegyházba, ahol az érsek rövid ima után csendes misét végzett, miközben az Érseki Tanítóképző Intézet énekkara énekelt. Ezt követően elvégezték a Pontificale Romanumban előírt zsinati imádságokat a Szentlélek segítségét kérve, felolvasták a bíboros-államtitkár levelét — amelyben a zsinatot a pápa áldásáról biztosította —, az előírt zsinati dekrétumokat, majd a résztvevők letették a trienti hitvallást. Azonban az előző zsinattal szemben az idő rövidsége miatt már itt, az első ülésen kinevezte az érsek a zsinati bírákat, az auditorokat, a zsinati vizsgálókat és a tanácsos plébánosokat, amelyet a zsinat tagjai formálisan jóváhagytak.⁹⁷ Végül az érsek főpapi áldását adta a zsinat tagjaira és kíséretükben ünnepélyesen visszatért a palotába.⁹⁸

A második és egyben záróülésre délután három órakerült sor a Szeminárium kápolnájában. Itt már az agg, 92 éves főpásztort Dutkay Pál prelátus-kanonok, általános érseki helynök helyettesítette, aki az előírt imákkal az ülést megnyitotta, majd beszédében felhívta a résztvevők figyelmét arra, hogy a súlyos, háborús időkben, ellenséges eszmeáramlatok közepette milyen nagy felelősség hárul a magyar papságra Szent István országának megőrzésében és továbbépítésében. A promotor ismertette a zsinat előkészítő munkálatait, majd a titkár felolvasta a statutumoknak azon részeit, amelyeket lényegesen módosítottak, illetve a teljesen új pontokat. Ezután az 1931-es záróüléshez hasonlóan a zsinat ünnepélyes Te Deummal, szentségi áldással és a „Jó Atyánkért” kezdetű egyházi énekkel ért véget.⁹⁹ Azonban — szemben az 1931-es zsinattal — a statutumok ünnepélyes életbeléptetésére nem ekkor került sor az érsek távol-

⁹⁷ Zsinati bírák: Ivánovich Emil apát-kanonok, Kemenes József apát-kanonok, Meyer Béla prépost-kanonok, Frindt Jenő apát-kanonok, Petró József prépost-kanonok, Szentgyörgyi József apát-kanonok, szemináriumi rektor, Turtsányi Ambrus érseki tanácsos, teológianár, Ficzel Antal érseki tanácsos, Székely László érseki tanácsos. Auditorok: Harkabusz László apát, esperes, pásztói plébános, Füstös Pál apát, esperes, diósgyőri plébános, Marnó Gyula apát, esperes, nagykállói plébános, Dessewffy Elemér püspökladányi plébános, Csintalan József esperes, diósgyőr-vasgyári plébános, Székely Alajos helyettes esperes, jászfényzarui plébános. Zsinati vizsgálók: Dutkay Pál érseki helynök, prelátus kanonok, Venczell Ede prelátus-kanonok, Ivánovich Emil apát-kanonok, Meyer Béla prépost-kanonok, Petró József prépost-kanonok, Szentgyörgyi József apát-kanonok, szemináriumi rektor, Turtsányi Ambrus érseki tanácsos, teológianár, Holik Sámuel teológia tanár. Tanácsos plébánosok: Kele István prelátus, apát, főesperes, jászberényi plébános, Csepela Lajos apát, címzetes kanonok, mezőkövesdi plébános, Mikes Lajos esperes, Miskolc-Szent Annai plébános, Rubovszky Ferenc érseki tanácsos, esperes, ózdi plébános, Vágó Lajos esperes, kápolnai plébános, Bóthy Lajos érseki tanácsos, esperes, törökszentmiklósi plébános.

⁹⁸ Egeri Egyházmegyei Közlöny 74. (1942) 41–42.; EFL AN SA, Az 1942-es zsinat első ülésének jegyzőkönyve.

⁹⁹ Egeri Egyházmegyei Közlöny 74. (1942) 42–43.; EFL AN SA, Az 1942-es zsinat második ülésének jegyzőkönyve.

léte miatt, hanem 1943 elején Szmrecsányi érsek ezt körlevélben rendelte el a kinyomtatott statútumok¹⁰⁰ kiküldésével együtt.¹⁰¹

A zsinati statútumok

Az egyházmegyei zsinati statútumok nem egyszerűen az egyházi törvénykönyv kivonatát jelentették, hanem a kánonokban általánosan szabályozott dolgoknak az egyházmegye térbeli és időbeli viszonyaira és igényeire igazított szabályozását tartalmazták, gyakorlati útmutatást adva minden felmerülő ügyre vonatkozóan. Az egyházmegyei zsinat illetékessége ugyanazokra az ügyekre terjedt ki, amelyekben a püspök illetékes, s nem vonatkozhatott olyan ügyekre, amelyek az egyetemes, a plenáris vagy az egyháztartományi zsinat hatáskörébe tartoztak. A zsinati statútumok megalkotásánál alkalmazkodni kellett a Trienti Zsinat előírásaihoz és a CIC kánonjaihoz is, a zsinati határozatok azokkal semmilyen körülmények között nem kerülhettek szembe. A statútumok érvényessége nemcsak az egyházmegyei papságra, hanem más egyházi feladatkört betöltő személyekre — tanítókra, kántorokra, harangozókra, gondnokokra, egyházközségi képviselőkre — is kiterjedt és kötelező törvényi erővel bírt. Vitás egyházi jogi kérdésnek számított azonban, hogy ez az egyházmegye területén élő görög katolikusokra mennyiben vonatkozott.¹⁰²

1931-ben gyakorlatilag a semmiből kellett megalkotni a zsinati statútumokat, hisz a korábbi statútumok már rég elavultak.¹⁰³ A forrásokból úgy tűnik, hogy más egyházmegyék ekkoriban keletkezett zsinati dokumentumait sem vették alapul a munkához, holott ez elég kézenfekvő segítség lett volna. Így a statútumok összeállítása hatalmas és rendkívül kiterjedt munkát jelentett, amelynek köszönhetően a zsinat elvileg az egyházi élet minden területét szabályozása alá vonta. Azonban 1931 után az elkövetkező évek tapasztalatai megmutatták, hogy maradtak-e olyan függő kérdések, amelyekre vonatkozóan a statútumok nem, vagy nem megfelelően rendelkeztek. Így az 1942-es zsinat nem egy egészen új törvénykönyv megalkotását tekintette feladatának, hanem a régi szöveg szükséges módosítását és kiegészítését.¹⁰⁴ Ennek megfelelően az új statútumok egy részében — ahol a rendelkezés kiállta az idő próbáját és megfelelőnek bizonyult — a korábbi határozatokat változatlan formában olvashatjuk, másik részében a szabályok módosítását, illetve kiegészítését láthatjuk — sokszor csak néhány szó eltéréssel —, azonban néhány esetben megjelentek az eltelt tíz év változásait tükröző teljesen új elemek is: például az AC megnövekedett jelentősége, a világháború hősi halottainak anyakönyvezése vagy éppen a főegyházmegyei hivatal intézménye.

¹⁰⁰ Az 1942. évi egri egyházmegyei zsinat határozatai és törvényei. Eger, Nyomtatta az Egyházmegyei Szent János Nyomda, 1942.

¹⁰¹ EFL Körlevelek 1943/I./395

¹⁰² A görög katolikusok kérdéséhez lásd. *Papp Gy.*: Egyházmegyei zsinati jogalkotás i. m. 47–48., 98–102.

¹⁰³ A zsinati statútumok viszonyát a korábbi egyházmegyei törvényekhez lásd. *Papp Gy.*: Egyházmegyei zsinati jogalkotás i. m. 102–107., 109.

¹⁰⁴ EFL Körlevelek 1941/VII./4998.

Mindkét zsinat statútumai kiterjedtek az egyházmegye életének minden területére. Az 1931-es határozatok meglehetősen logikátlan tematikát alkalmaztak, lazán követve a CIC tartalmi felépítését. Ezzel szemben 1942-ben ezt már kiküszöbölték és három nagy egységbe csoportosították a fő témákat — személyek, hitélet, adminisztráció —, amelyeken belül az 1931-es statútumokhoz hasonló fejezetekbe rendezték az egyes kisebb egységeket.¹⁰⁵ Az első zsinat előtt felmerült a kérdés, hogy a statútumokat milyen nyelven szerkesszék meg, de a könnyebb használhatóság kedvéért végül a latin helyett a magyar mellett döntöttek,¹⁰⁶ és így tettek 1942-ben is.

A statútumok jól tükrözték az egyházmegye helyi sajátos viszonyait is. Megjelent az egyházmegye keleti felében nagy számban élő görög katolikusokkal való ellentmondásos viszony, amely már az 1734-es zsinaton is sok kérdést vetett fel,¹⁰⁷ de találunk utalásokat a Tisza vidékén többségben élő reformátusokra is, főképp a vegyes házasságok kapcsán, s felbukkan az egyházmegye alföldi vidékein jellemző tanyavilág pasztorációjának problémája is. Hasonlóképpen a kor jellemző egyházi viszonyai is kitűnnek mindkét törvénykönyvből. Például az első statútumokban még épp csak megemlítik az Actio Catholicát — annak ellenére, hogy Szmrecsányi érsek záróbeszédében már ennek jelentőségét fejtegette¹⁰⁸ — feltehetően azért, mert 1931-ben már sokat beszéltek a megszerveződő mozgalomról, de még nem lehetett tudni, pontosan mit is fog csinálni és hogyan, így a szabályokba sem lehetett beépíteni, míg tíz évvel később már szinte minden úgy kapcsán felbukkan. Hasonlóképpen a korban óriási népszerűségnek örvendő katolikus egyesületekkel is lépten-nyomon találkozhatunk, csakúgy, mint a szintén rendkívül nagy jelentőségűnek tartott katolikus sajtó ügyével. Megjelenik a szekták terjedésének problémája is, ami ekkoriban a katolikus egyház egyik nagy kihívásának számított.¹⁰⁹

Mindkét zsinaton az egyetemes egyházi törvénykönyv tematikájához igazodva elsőként a papság általános jogait és kötelességeit szabták meg (I. fejezet).¹¹⁰ Ezt azért is mindennél előbbre valónak tartották, mert az 1920–30-as évek viszonyait — amelyet ma a katolikus vallásosság reneszánszának szokás jellemezni — így értékelték: „A mostani időben, amikor a vallásosság, jó erkölcs és buzgó áhítat helyébe részint közönyösség, részint divatos bűnök léptek, (...) ez időben, amikor az Egyház s hitelvei, a haza és törvényei ellen egyesek és egész szervezetek részéről tervszerű, állandó izgatás folyik: szükség van arra, hogy a nép pásztorai feladatuk magaslatára emelkedve, mindenek mindenévé váljanak, kiknek szava és élete másoknak vonzó példáulul szolgáljon, kik a tiszte-

¹⁰⁵ A zsinati törvényalkotást foglalkoztató témák vizsgálatánál — mivel az 1931-es és az 1942-es statútumok szerkezeti felépítése eltér egymástól — az látszott a legcélravezetőbbnek, ha az első statútumok tematikáját követjük, kiegészítve az 1942-es módosításokkal, illetve az alsópapság, a káptalan és egyes esetekben az érsek véleményével.

¹⁰⁶ Egri Egyházmegyei Közlöny 63. (1931) 33–34.

¹⁰⁷ *Mihalik V. B.*: Mérföldkövek i. m.

¹⁰⁸ Az 1931. évi... i. m. 127–129.

¹⁰⁹ *Fazekas Csaba*: Kisegyházak és szektakérdés a Horthy-korszakban. TEDISZ – SzPA, Bp. 1996. <http://mek.niif.hu/01100/01169/01169.htm#3.2>, 2013. 12. 01., 2.2.1. és 3.2.1. fejezet.

¹¹⁰ Az 1931. évi... i. m. 3–8.; Az 1942. évi... i. m. 3–11.

letet nem külsőségekkel, de lélekmentő munkával, a nép szeretetét a szeretet műveivel biztosítsák maguknak.”¹¹¹ Így a papság lelki és hitéleti kötelességeit mindkét zsinati törvénykönyv erőteljesen hangsúlyozta: az egyházi törvénykönyvben is megszabott napi zsolozsmát, elmélkedést, lelkiismeretvizsgálatot, szentséglátogatást és rózsafüzérimát.¹¹² Sőt, egyes esetekben — amennyiben az egyházi törvénykönyv erre helyi szinten lehetőséget nyújtott — a kötelességeket még szigorították is: például a 126. kánonban előírt legalább háromévenkénti zárt lelkigyakorlatot¹¹³ a statútumok évente szinte kötelező jelleggel ajánlották, csakúgy, mint annak negyed- vagy félévenkénti rekolekcióival — lelki elmélyülést szolgáló összejövetelekkel — való megerősítését.

Az 1931-es statútumok a cölibátus törvénye kapcsán elsősorban a házvezetők jellemzőit írták elő pontosan — hívő katolikusnak és 40 évesnél idősebbnek kellett lennie —, de az alkalmazottakkal való bánásmódot és a pappal egy háztartásban élő rokonok viselkedését is megszabták. A papi ruházkodást — amelyet a törvénykönyv a püspöki előírásokra és a helyi szokásokra bíz¹¹⁴ — a statútumok szintén nagyon szigorúan szabályozták: a reverenda viselése kötelező volt, ellenben a nyitott mellény, rövid kabát, világos ruha időjárástól függetlenül szigorúan tilosnak számított, a nagyon kopott, piszkos ruha pedig még otthon sem volt megengedett. A papság viselkedését is mindenben szigorú katolikus szellemiségnek kellett áthatnia: például nem barátkozhattak másvallásúakkal, vallásukat elhanyagoló katolikusokkal és érvénytelen házasságban élőkkel, s a törvénykönyvben megszabott, erkölcstelennek tartott szórakozások — például zajos mulatságok, szerencsejátékok, vadászat¹¹⁵ — mellett az ekkoriban divatosá váló közös fürdőktől is tartózkodniuk kellett. Csupán az egyházi vagy nemzeti ünnepeken tartott előadások és a katolikus egyesületek által szervezett bálok rövid meglátogatását engedélyezték. A papság tudományos továbbképzésének az egyházi törvénykönyvben megszabott módját — az újmisések ismétlővizsgáit, a zsinati vizsgákat és a koronátételeket¹¹⁶ — a statútumok is hangsúlyozták és részletesen szabályozták.

A papságot érintő korabeli katolikus közéleti témák is megjelennek az 1931-es statútumokban: például a katolikus sajtó oly fontosnak tartott támogatása érdekében a papoknak csak megfelelő szellemiségű kiadványokat volt szabad vásárolniuk és kötelesek voltak híveiket is ilyen irányban befolyásolni. Azonban a papság a korban szintén gyakorinak számító politikai szerepvállalása meglehetősen ellentmondásosan jelenik meg, ugyanis a statútumok nemcsak a gyakorlatban semmi segítséget nem nyújtó, túlzottan általános előírásokat tartalmaztak, hanem zavaros, egymásnak ellentmondó szabályozást is. Vagyis gyakorlatilag mindenkinek saját belátására bízták viselkedését: például a pap ne vegyüljön semmi esetre sem politikai mozgalmakba, nehogy ellentétes néze-

¹¹¹ Az 1931. évi... i. m. 3.

¹¹² *Sipos I.*: Kath. egyházjog i. m. 34., 36.; *Sipos I.*: Az új egyházi törvénykönyv i. m. 30–31.

¹¹³ *Sipos I.*: Az új egyházi törvénykönyv i. m. 30.; *Sipos I.*: Kath. egyházjog i. m. 34.

¹¹⁴ *Sipos I.*: Kath. egyházjog i. m. 36.; *Sipos I.*: Az új egyházi törvénykönyv i. m. 31.

¹¹⁵ *Sipos I.*: Kath. egyházjog i. m. 36.

¹¹⁶ *Sipos I.*: Kath. egyházjog i. m. 34., 83–84.

tű híveit ezzel elidegenítse magától – azonban mégsem lehet a negatív mozgalmakkal szemben közönyös és ezért „eszélyesen” arra kell törekednie, hogy a káros tanok terjedésének kellő felvilágosítással szabjon gátat, illetve az „igaz ügy” védelmében határozottan kell eljárnia, de nem ragadtathatja el magát.¹¹⁷

Tíz évvel később az egyházmegye papsága az 1931-es statútumokat átvizsgálva az első fejezetben csak néhány kisebb módosítást javasolt. A káptalan kérte a zsinati vizsgák érdemjegyeinek megváltoztatását és a gyakorlati élet kívánalmainak megfelelően utazáskor a reverenda helyett zárt fekete világi ruha viselésének engedélyezését, amelyek be is kerültek az új törvénykönyvbe.¹¹⁸ A Felső-jászsági és a Rakamazi esperesi kerület papsága az üdülési szabadság időtartamának növelését és a helyettesítés leegyszerűsítését kérte, de a központ nem sok megértésértől kísérve: kérésükön ceruzával az alábbi megjegyzés olvasható: „nincs nagyobb gondjuk?”¹¹⁹ Ennek ellenére az 1942-es statútumokba mégis bekerült, hogy évente minden pap jogosult nyári szabadságra, bár ennek idejét nem szabályozták.¹²⁰ Több helyről felmerül annak javaslata — konkrét vitás esetek következtében —, hogy az eddigi tág szabályozás helyett a papok alkalmazottaik fizetéséről pontos dokumentációt, esetleg az alkalmazott által is aláírt és az esperes által ellenőrzött nyilvántartási könyvet vezessenek.¹²¹ Ezen kérés szintén helyet kapott az új statútumokban.¹²²

Összességében a papság általános kötelességeit illetően az 1942-es statútumokban nem sok változás történt. Szembetűnő azonban, hogy a pap háztartásait illetően — minden bizonnyal egyes pletykákra okot adó esetek rossz tapasztalataiból kiindulva — aprólékosabb szabályozást léptettek életbe, előírták, hogy nemcsak a házvezetőnő, hanem a pap minden alkalmazottja katolikus legyen és velük túl bizalmas kapcsolatot ne tartson fel: például nem ültethette őket asztalához, illetve kocsin maga mellé.¹²³ Hasonlóképpen minden valószínűség szerint konkrét tapasztalatok indították arra a statútumok megalkotóit, hogy törvénybe iktassák: a papok egymást — különösen világi személyek előtt — ne bírálgassák és egymás hírnevét védelmezzék, valamint belső egyházi ügyekről világiak előtt ne beszéljenek. Szintén minden bizonnyal a papság testvéri összetartását erősítendő jelent meg új szabályként, hogy az esperesek évente, a többi pap pedig két évente köteles megjelenni az érsek előtt.¹²⁴

Az első zsinat óta eltelt tíz év társadalmi-közéleti változásainak nyomai is fellelhetőek az 1942-es statútumokban. Például megjelenik a papság jelentős szerepvállalása a cserkészletben.¹²⁵ A 18. § engedélyezi a pap-cserkésztesteknek

¹¹⁷ Az 1931. évi... i. m. 3–8.

¹¹⁸ EFL AN SA, A káptalani bizottság javaslatai 1941; EFL AN SA, „Az 1941. szeptember 6-án tartott egri főkáptalani tanácskozmányból”; Az 1942. évi... i. m. 6–7.

¹¹⁹ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 XX., XXIV. ker.

¹²⁰ Az 1942. évi... i. m. 8.

¹²¹ EFL AN SA, A káptalani bizottság javaslatai 1941; EFL AN SA, „Az 1941. szeptember 6-án tartott egri főkáptalani tanácskozmányból”; EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 X. ker.

¹²² Az 1942. évi... i. m. 5–6., 7.

¹²³ Az 1942. évi... i. m. 5–6.

¹²⁴ Az 1942. évi... i. m. 8–9.

¹²⁵ *Mészáros István: A katolikus iskola ezeréves története Magyarországon. Szent István Társulat, Bp., 2000. 235–236.*

cserkész-egyenruha viselését csapatuk felvonulásakor és táborozáskor. A korban megnyilvánuló rendkívül színes egyesületi élet hatására kimondták, hogy pap csak egyházhatóságilag jóváhagyott papi egyesület tagja lehet.¹²⁶ A papság politikai tevékenységét azonban továbbra is meglehetősen homályosan szabályozták, kinek-kinek a saját belátására bízva tevékenysége mértékét és minőségét, csupán annyit mond ki határozottan a 29. paragrafus, hogy a szószéken szigorúan tilos politikai kérdésekkel foglalkozni.¹²⁷ A II. világháború által felvetett ügyek is megjelennek: szabályozták a papság honvédelmi és tábori lelkesítő szolgálatának adminisztrációját.¹²⁸ Legfontosabb újdonságként azonban a felekezeti különállás és a katolicizmus harcos védelmének erőteljes hangsúlyozása jelent meg, amire tíz évvel korábban még nem volt példa: rendkívül súlyosan vét az a pap, „aki az ún. felekezeti békéért feláldozni merészelné” a katolikus érdekeket, vagy olyan magatartást tanúsítana, amely „tápot adna a hitközönynek”. Megtiltottak mindenféle közös rendezvényt vagy ünnepélyt más felekezetűekkel, sőt, más egyházak tulajdonában lévő helyiségekben nemcsak katolikus szertartást, de még hitoktatást sem lehetett tartani.¹²⁹

Az 1931-es statútumok II. fejezete az egyházmegye kormányzatával, valamint az egyes egyházi hivatalokkal foglalkozott.¹³⁰ Ebben alapvetően a CIC-ben megszabott jogokat és köteleességeket rögzítették, a helyi viszonyok megkövetelte kiegészítésekkel, illetve konkretizálásokkal együtt. Így például a statútumok szóltak az egyházi törvénykönyvben nem szereplő, de évszázados hagyományokkal bíró főesperesi hivatalról, amelyre az óriási kiterjedésű egyházmegye könnyebb igazgatása miatt volt szükség,¹³¹ s hasonlóképpen helyi sajátosságként jelent meg az esperesi kerületi titkár és beteglátogató tisztsége is.¹³²

A plébános kötelességei között az egyházi törvénykönyvben előírt általános kötelezettségek mellett szintén feltűnnek a kor viszonyait tükröző kikötések is, elsősorban az egyesületi étellel és a sajtóval kapcsolatban.¹³³ Az Alföld jelentős részét magába foglaló egri főegyházmegye saját viszonyait tükrözi a tanyavilág pasztorációjára vonatkozó 60. paragrafus, amely komoly kihívás elé állította a helyi papságot. Szintén a nagyrészt kevesbé iskolázott hívekből álló, vidéki jellegű egyházmegye eredményesebb pasztorációját célozták a szentbeszédek leegyszerűsítésére vonatkozó kitételek is: a papságot „a hívek képzettségi fokához mért” prédikációkra kötelezték, s kerülniük kellett a latin idézeteket is, mivel azokat „a nép úgysem érti”.¹³⁴

A káplánok jogait és feladatait az egyházi törvénykönyv csak általánosságokban említi (476. kánon), rábízva a részletes szabályozást a helyi ordiná-

¹²⁶ Az 1942. évi... i. m. 7., 9.

¹²⁷ Az 1942. évi... i. m. 10.

¹²⁸ Az 1942. évi... i. m. 10.

¹²⁹ Az 1942. évi... i. m. 11.

¹³⁰ Az 1931. évi... i. m. 9–31.

¹³¹ Papp Gy.: Egyházmegyei zsinati jogalkotás i. m. 13–15.

¹³² Az 1931. évi... i. m. 11–13.

¹³³ A megfelelő szellemiségű könyvek és lapok, illetve egyesületek támogatását a 469. kánon is a plébánosok kötelességévé tette. Sipos I.: Kath. egyházjog i. m. 85.

¹³⁴ Az 1931. évi... i. m. 19.

riusra.¹³⁵ Ennek megfelelően ezt a statútumok részletesen ismertették, különbséget téve a csak kiegészítő szerepet betöltő káplán és a távoli filiákban plébánosi feladatkört ellátó helyi káplán között. Az egyházi levéltárakban számtalan panaszt olvashatunk a káplánok és a plébánosok sokszor problematikus kapcsolatáról, így érthető, hogy ezt aprólékosan szabályozták: „A lelkipásztorkodás helyes menetéért a plébános lévén felelős, az irányítás az ő joga s a káplán ehhez alkalmazkodni köteles. A plébános azonban ne tévessze szem elől, hogy káplánja felszentelt pap s azért vele, bár alárendeltje is, jóakarólag, atyai szeretettel kell bánnia.”¹³⁶

Az egyházi törvénykönyv a helyi ordináriusokra bízta a hitoktatás ügyének rendezését is,¹³⁷ így a statútumok a hitoktatók és a hittanárok jogait és kötelességeit is részletesen szabályozták, a kor viszonyainak megfelelően egyik legfontosabb feladatukként jelölve meg a vallásos ifjúsági egyesületek alapítását és vezetését.

Ugyancsak a statútumok II. fejezete foglalkozott a szerzetesekkel is, azonban csak azokra az ügyekre térve ki — például lelkipásztorkodás, gyűjtés, misédíjak, gyóntatás —, amelyekben a helyi püspök joghatósága alatt álltak.¹³⁸ Bár a zsinat előtt több helyről kérte a világi papság a szerzetesek koldulási jogának korlátozását, de erre nem került sor, mivel ezt az egyházi törvénykönyv 621. kánonja biztosította a helyi szerzeteseknek, csupán az idegen egyházmegyékből jövőeknek volt szüksége főpásztori engedélyre, így az érsek csak ezekben az esetekben korlátozhatta azt.¹³⁹

Az 1931-es statútumokat 1941-ben átvizsgáló káptalani bizottság ezen fejezet több pontjában is javasolt kisebb módosításokat, melyeket bizonyára az elmúlt tíz év gyakorlati tapasztalatai indokoltak és az ügyek működőképesebb menetét szolgálták: például javasolták, hogy az esperesi kerületi gyűléseket később kezdjék, mert nagyobb távolságról a megszabott 9 órára nem tudnak odaérni, hasonlóképpen kérték, hogy a szentbeszédek időtartamát fél órában maximumra állítsák és a prédikációk utáni imákat is hosszúságuk miatt hagyják el.¹⁴⁰ E két utóbbi javaslat valóban bekerült az 1942-es statútumokba.¹⁴¹

Az 1941-es esperesi kerületi javaslatok ezen fejezet kapcsán elsősorban a kápláni létet, a hitoktatást és a pasztorációt érintő gyakorlati problémákkal foglalkoztak. A kerületek legtöbbször hangoztatott kérése a káplánok költözési költségeinek biztosítása volt, mely csekély fizetésük miatt nagy terhet rótt rájuk minden egyes áthelyezésnél, amelyre gyakran, akár évente többször is sor került.¹⁴² Erről a papság jelentős részét érintő fontos kérdéstről az 1931-es statútumok nem rendelkeztek, s érthetetlen módon a kérések ellenére az új zsinat

¹³⁵ Sipos I.: Kath. egyházjog i. m. 86.

¹³⁶ Az 1931. évi... i. m. 24.

¹³⁷ Sipos I.: Kath. egyházjog i. m. 178, 181.

¹³⁸ Sipos I.: Kath. egyházjog i. m. 107.

¹³⁹ Schermann *Egyed*: Szerzetesjog. Győregyházmegyei Alap Nyomdaműintézete, Pannonhalma, 1927. 283.

¹⁴⁰ EFL AN SA, A káptalani bizottság javaslatai 1941.

¹⁴¹ Az 1942. évi... i. m. 22.

¹⁴² EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 I., VIII., IX., XXVII. ker.

sem rendezte az ügyet. A kerületi papság másik fontos, több helyről is felmerülő kívánsága a hittankönyvekkel kapcsolatos: úgy vélték, hogy az ún. Egri Katekizmus már nagyon elavult szövegezésű és ajánlatos lenne egy modernebb katekézis kiadása, vagy esetleg egy országosan egységes hittankönyv megjelenítése, ami az egyik egyházmegyéből a másikba költöző gyermekek számára is megkönnyítené a tanulást.¹⁴³ Kérték azon szabály felfüggesztését is, hogy minden szentbeszéd leírandó és látogatáskor az esperesnek bemutatandó, azonban az új statútumok csupán annyi könnyítést engedélyeztek, hogy a teljes szöveg helyett elegendő lett részletes vázlatot készíteni.¹⁴⁴

Az 1942-es zsinati statútumok legfontosabb egyházkormányzati változása az volt, hogy ismertette a főegyházmegyei hatóságot és az általános érseki helynöki tisztséget.¹⁴⁵ Emellett — nyilván konkrét negatív tapasztalatok alapján — mind a plébánosok, mind a káplánok részéről az új statútumok erőteljesebben hangsúlyozták egymás megbecsülésének és szeretetteljes kapcsolatának, valamint ez utóbbiak tisztességes ellátásának szükségességét.¹⁴⁶ Kisebb módosítások is történtek: például az esperesi látogatások jegyzőkönyvének pontjait már nem ismertették részletesen, mint 1931-ben, hanem csak utaltak rá és némely tisztség neve is megváltozott: a helyettes lelkész plébános-helyettes, a helyi káplán pedig kihelyezett káplán néven szerepel az új statútumokban.¹⁴⁷

Az 1931-es statútumok III. fejezete a hivatalos ügykezelésről szólt: a plébániahivatal működéséről, a plébániai könyvtárról és levéltárról, illetve az anyakönyvezésről.¹⁴⁸ Természetesen ezekben az ügyekben az alkalmazkodtak az egyházi törvénykönyv általános előírásaihoz¹⁴⁹ a legapróbb részletekre is nagy hangsúlyt helyezve: például még a levélpapírok minőségét és összehajtogatásának módját is megszabták. Ehhez a látszólag minden részletre kiterjedő szabályozáshoz 1941-ben a káptalan nem fűzött semmiféle javaslatot, vagyis — legalábbis a központban — az ügykezeléssel meg voltak elégedve. Ezzel szemben a helyi adminisztrációt végző alsópapság soraiból szinte minden esperesi kerületből érkezett kérés az ügykezelés pontosítását, illetve egyszerűsítését kérve, „mert ez a mai formájában hivatalnokot kreál a papból, kinek nem jut elegendő ideje a hívek lelki gondozására, holott különösen a mai korban az lenne elsősorban kötelessége.”¹⁵⁰ Leginkább az anyakönyvezéssel, azon belül is elsősorban az egyházi és állami adminisztráció összhangba hozatalával kapcsolatban merült fel rengeteg kérdés az évek során, amelyekre választ vártak az új zsinattól.¹⁵¹ Az 1941. évi XV. tc., az ún. harmadik zsidótörvény következményei

¹⁴³ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatjai 1941 XVIII., XX., XXIV ker.

¹⁴⁴ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatjai 1941 IV. ker.; Az 1942. évi... i. m. 22.

¹⁴⁵ Az 1942. évi... i. m. 11.

¹⁴⁶ Az 1942. évi... i. m. 20., 27.

¹⁴⁷ Az 1942. évi... i. m. 14., 27., 30.

¹⁴⁸ Az 1931. évi... i. m. 32–40.

¹⁴⁹ Sipos I.: Kath. egyházjog i. m. 21–22, 85, 120., 155, 169., 250, 252.

¹⁵⁰ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatjai 1941 III. ker.

¹⁵¹ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatjai 1941 II, III., V, X., XI., XIII., XV, XVI., XVII., XVIII., XX., XXIII., XXIV, XXV, XXVII. ker.

is megjelentek a kérések között, mivel a sok új anyakönyvi kivonat kiállítása pluszmunkát rótt a papságra, melyek díjszabása szintén tisztázásra várt.¹⁵²

Az 1942-es zsinat megpróbálta az új viszonyok között az ügykezelést rendezni. Az egyik legtöbb bonyodalmat okozó probléma az volt, hogy a kórházak elterjedésével egyre gyakoribbá vált, hogy a betegek nem a lakóhelyükön hunytak el, s ez megnehezítette a halotti anyakönyvezést. Ezt az új zsinat úgy oldotta meg, hogy kötelességévé tette minden plébánosnak, hogy ilyen esetben a szabályos anyakönyvezés után értesítse a lakóhely szerint illetékes plébánost is a halálesetről. Sajnos 1942-ben már a világháború is felvetette ezt a problémát a hősi halottak esetében, amikor is hasonlóképpen kellett eljárni: az ő elhalálozásukról a tábori lelkészség vagy a Vörös Kereszt nyújtott tájékoztatást és megjegyzéssel a helyi plébános vezette be adataikat az anyakönyvbe.¹⁵³

Az előzőekhez képest igen rövid IV. fejezet az egyházközségi igazgatásról szólt,¹⁵⁴ amely az egyházközségek országos megszervezésével épp az első zsinat időpontjában, az 1930-as évek elején vált igazán aktuális kérdéssé.¹⁵⁵ A püspöki kar 1929. október 25-i konferenciáján jóváhagyta a katolikus egyházközségi szabályzatot, amely természetesen az egeri egyházmegyében is érvényben volt. Ez részletesen szabályozta az egyházközségi igazgatást,¹⁵⁶ így a zsinati statútumok kiegészítő részének tekintették, a zsinati törvénykönyvben csak az ehhez kapcsolódó általános szabályokat fektették le: az egyházközségek célját, illetve a lelkipásztorok erre vonatkozó feladatait. A központi szabályzatot 1938-ban módosították,¹⁵⁷ s úgy tűnik, ez megfelelően használható volt, mert 1941–42-ben sem a káptalan, sem az esperesi kerületek nem fűztek ehhez a témához semmiféle megjegyzést vagy kívánalmat.

Az V. fejezet az egyházi vagyonkezelést taglalta. Az egyházmegyében a kánonok értelmében minden egyházi vagyon legfőbb őre az érsek volt, akinek jogkörébe tartozott ennek kezelését helyi szinten szabályozni.¹⁵⁸ Ennek megfelelően az 1931-es zsinaton erre vonatkozóan a lehető legpontosabb szabályozásra törekedtek. Előírták például, hogy a leltáraknak mit kell tartalmazniuk, milyen mellékleteket kell csatolni, milyen körülmények között lehetséges az egyházi ingatlanok bérbeadása, az alapítványok összegét melyik pénzügyésznél kell elhelyezni stb. Ez azonban egy rendkívül sokrétű kérdés volt, amellyel az alsópapság szinte állandóan szembesült. Így a részletes szabályozás ellenére érthető, hogy mégis rengeteg speciális, a statútumokban nem szereplő kérdés merült fel az évek során – ahogy az az esperesi kerületek tíz évvel későbbi kívánságai-
ból kitűnik. A kerületekben — általában konkrét tapasztalatokból kifolyólag —

¹⁵² EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 V., XV., XXIII. ker.

¹⁵³ Az 1942. évi... i. m. 80.

¹⁵⁴ Az 1931. évi... i. m. 41–42.

¹⁵⁵ Gergely J.: A katolikus egyház 1919–1945 i. m. 103–104.

¹⁵⁶ Móra Mihály: Az egyházi adó és az egyházközség alapkérdései. Szent István Társulat Főbizománya, Bp., 1941. (Értekezések a Budapesti Kir. M. Pázmány Péter Tudományegyetem Egyházi Jogi Szemináriumából) 1. 143–155.

¹⁵⁷ A magyar katolikus püspökkari tanácskozások története és jegyzőkönyvei 1919–1944 között. Összeáll. és bev. Beke Margit. Aurora, München–Bp., 1992. (Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae XII–XIII.) 1938. október 4. 20.; Móra M.: i. m. 42.

¹⁵⁸ Sipos I.: Kath. egyházjog i. m. 189.

az egyik legtöbb kérdést és kívánalmat felvető téma a javadalmi földek bérbéradása volt. Elsősorban azt kifogásolták, hogy az első zsinat sok kérdést nem gyakorlatiasan szabályozott: például a föld jövedelmét nem gazdasági, hanem polgári évben számították, a munkabéreket pedig megszabták, holott annak valódi értéke évről-évre változott.¹⁵⁹ Kérték továbbá több helyről is, hogy új plébános kinevezésekor a plébánia-épületben található lámpák ne képezzék a leltár részét — csupán a vezetékek —, mivel azokat a korábbi plébános a saját pénzen vásárolta és lehet, hogy utódja ízlésének nem is felelnek meg, így felesleges lommá válnak.¹⁶⁰

Az 1942-es zsinat részben orvosolta ezeket a problémákat: például a lámpákat kivették az átadásra kötelezett tárgyak közül, de a földjövedelem polgári évi számítását meghagyták. Emellett fontos változásként jelent meg, hogy az új statútumok hangsúlyozták minden egyházközségben a külön plébániai és egyházi leltár szükségességét és kimondták, hogy a befolyt egyházi adóból illetve párbérből először az új plébánost kell kielégíteni, s csak a fennmaradó részt kaphatja meg elődje.¹⁶¹

A VI. fejezet tükrözte leginkább a kor szellemiségét a papság társadalmi tevékenységének szabályozásával,¹⁶² amelyet az egyházi vezetés igen nagy jelentőségűnek értékelt, ahogy az Szmrecsányi érsek zsinati záróbeszédéből is kiténik.¹⁶³ A zsinat előírásaiból Szent Pál szavai sugároznak: „mindenkinek mindene lettem” (1Kor 9,22) – ez a követendő példa a papság számára is, ahogy az 1931-es statútumok megfogalmazták: „a jó lelkipásztor nem szorítkozik arra a munkakörre, melyet a templom és iskola nyújtanak neki”.¹⁶⁴ A statútumok elsősorban a katolikus egyesületekre helyezték a hangsúlyt, a papság feladatául jelölve ki a korban rendkívül népszerű és nagy jelentőségű hitbuzgalmi társulatok alapítását, de anélkül, hogy ennek pontos fajtáját — Oltáregylet, Mária-kongregáció, Jézus Szíve Társulat, Élő Rózsafüzér Társulat stb. — megszabták volna, vagyis ezt a helyi viszonyokat leginkább ismerő lelkipásztor belátására bízták. Érdekes, kimondottan egy nagy átfogó vallásos egyesület alapítását ajánlották, amely összefogná az egyházközség buzgóbb tagjait: „nem a sokféle társulat, hanem az egyházközség viszonyainak legmegfelelőbb, életerős és jól vezetett egyesület fogja a lelkeket az Egyházhoz fűzni.”¹⁶⁵ Azonban hogy mégis minden korosztály és társadalmi csoport megtalálja benne saját igényeinek kielégítését, ezért ezen belül a kor szokásaihoz híven különféle szakosztályok — oltárgondozó, gyermeksegélyező, sajtó stb. — megszervezését javasolták. Ezen társulat ezután a statútumok elgondolása szerint az egyházközség gerincét és a lelkipásztor legfőbb segítségét jelentené. Az esetleg már működő korábbi társulatok sorsára vonatkozóan azonban nem tesz javaslatot a zsinat: működjenek-e tovább, vagy inkább olvadjanak be az új egyesületbe. A papság ilyen irányú te-

¹⁵⁹ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 IV., V., VIII., X., XVI., XX. ker.

¹⁶⁰ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 I., XX. ker.

¹⁶¹ Az 1942. évi... i. m. 89., 91.; Egyházmegyei Közlöny 74. (1942) 43.

¹⁶² Az 1931. évi... i. m. 52–54.

¹⁶³ Az 1931. évi... i. m. 127–129.

¹⁶⁴ Az 1931. évi... i. m. 52.

¹⁶⁵ Az 1931. évi... i. m. 52.

vékenységét az Egyházmegyei Egyesületek Központi Bizottsága irányította – 1931-ben még nincs szó arról, hogy ezt a fontos funkciót a statútumokban már itt-ott felbukkanó, de még gyermekcipőben járó Actio Catholica átvenné.¹⁶⁶ A hitbuzgalmi mellett a statútumok javasolták a közművelődési, gazdasági és jótekonysági egyesületek, valamint a szövetkezetek támogatását is, olyan módon, hogy a papság az egyház tanítását ezekben is elhinteni igyekezzék.

Szintén a kor elvárásainak megfelelően külön hangsúlyt helyeztek az ifjúsággal való foglalkozásra is. Mintegy megelőlegezve a későbbi nagy katolikus ifjúsági szervezetek — a KALOT, a KALÁSZ, a KIOE — tevékenységét, a papság kötelességévé tették a fiatalok megfelelő szabadidős tevékenységének támogatását ifjúsági és felnőttképzési tanfolyamok szorgalmazásával, az ifjúsági egyesületek számára az iskola helységeinek átengedésével, megfelelő szellemiségű ifjúsági könyvtárak felállításának előmozdításával, sőt, a leventeoktatásban való részvétellel is – amely annál is figyelemreméltóbb, mert sok surlódás fordult elő az egyház és a leventeszervezetek között.¹⁶⁷ Szintén a pap kötelessége lett a helyi szegényügy és gyermekvédelem felkarolása, még a himlőoltás felügyelete is. Érdekes módon a munkáskérdést azonban meg sem említik a statútumok: bár az egyházmegye nagyobb része agrárjellegű vidéken terült el, de ide tartoztak a nagy borsodi iparvidékek is, amelyek indokolttá tették volna a korszakban aktuálisnak számító téma kidolgozását. A statútumok a papság társadalmi tevékenysége kapcsán kiemelten foglalkoztak a korban oly fontos kérdések tartott katolikus sajtó¹⁶⁸ támogatásának és terjesztésének ügyével is, illetve ezzel párhuzamosan az „erkölcsöt rontó” lapok elleni küzdelemmel, melyet szintén a papság egyik legfőbb kötelességévé tettek.

Bár elméletileg a papság mindennapi életének szerves részét képezte a társadalmi tevékenység — persze az más kérdés, a gyakorlatban így volt-e —, ennek ellenére 1942-ben furcsamód sem a káptalan, sem az esperesi kerületek javaslatai nem érintették a kérdést, csupán a kötelező sajtókimutatás részleteinek pontos szabályozását kérte a nyíregyházi esperesi kerület, mivel „[ezen] itt senki sem tud eligazodni és mindenki egyénileg magyarázza ezt és azért kerülnek a sajtóstatisztikába olyan fantasztikus számok a nem-katolikus újságokról.”¹⁶⁹ Ennek okát valószínűleg az Actio Catholica megszerveződésében kell látnunk: az 1942-es statútumokból is kitűnik, hogy ekkor már az AC irányította az egyház egész társadalmi tevékenységét, s a lelkipásztorok csak ennek keretén belül, ezzel összhangban tevékenykedhettek.¹⁷⁰ Az új statútumok

¹⁶⁶ *Gergely J.*: A Katolikus Egyház 1919–1945 i. m. 152.; *Gianone András*: Az Actio Catholica története Magyarországon 1932–1948. ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola, Bp., 2010. (Monográfiák) 1. 23–38.

¹⁶⁷ *Gergely J.*: A katolikus egyház 1919–1945 i. m. 162–163.

¹⁶⁸ *Salacz Gábor*: Egyház és állam Magyarországon a dualizmus korában 1867–1918. Aurora, München, 1974. (Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae II.) 202–204.; *Klesténitz Tibor*: A magyar katolikus klérus és a tömegsajtó kihívásai a 20. század első harmadában. In: A 20. század egyház- és társadalomtörténetének metszéspontjai. Szerk. Bánkuti Gábor–Varga Szabolcs–Vértési Lázár. Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola, Pécs, 2012. (Seria Historiae Dioecesis Quinque-ecclesiensis VIII.) 117–133.

¹⁶⁹ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 XXV. ker.

¹⁷⁰ *Gianone A.*: i. m. 44–45.

előírásai szerint ekkor már a papoknak a korábbi nagy átfogó hitbuzgalmi társulat helyett — amely valószínűleg egyébként sem volt túl életképes és talán sok helyen meg sem alakult — több hitbuzgalmi és társadalmi egyesületbe kellett tömörítenie híveit az AC szellemében. Hasonlóképpen a szegények és a katolikus sajtó támogatását is az AC megfelelő szakosztályainak bevonásával kellett megszervezniük. A papság társadalmi tevékenysége az 1930-as évek elejéhez képest többrétűvé vált: új elemként jelent meg az 1942-es statútumokban a technikai fejlődéssel köznapivá váló mozi, amelyet elvileg a papoknak kellett ellenőrizniük az AC filmkritikája alapján — sőt, legjobbnak tartották volna, ha a filmvetítést teljes egészében átvennék az egyházközségek! —, és hasonlóképpen a papság feladatának jelölték ki a katolikus népkönyvtárak felállítását is, természetesen szigorúan ellenőrzött művekkel. Fokozott családvédelmi tevékenységet is előírtak a papság számára: ilyen ügyekben köteles volt a hívek háztartási ügyintézését segíteni, az árva gyermekek elhelyezését szemmel tartani — különös tekintettel arra, hogy katolikus gyermekek nehogy másvallású családba kerüljenek —, illetve főleg iparvidékeken óvodákat, csecsemő- és napközi otthonokat felállítani.¹⁷¹

A VII. és a IX. fejezet a misék és más szertartások rendjével foglalkozott, kitérve ezek szabályaira, időpontjára, tartalmára, külsőségeire és szertartáskönyveire. Figyelemreméltó, hogy az 1931-es statútumok elrendelték a népi vallásosság különféle formáinak, különösen a házi ájtatosságoknak az engedélyeztetését és szigorú papi felügyeletét, mivel „az adventisták, baptisták s más efféle szekták terjesztői ilyen összejövetelek alkalmával szokták megmételni a nép vallásos meggyőződését.”¹⁷² Már az első zsinat előtt felmerültek kívánságok a Rituale Agriense magyar szöveggel való kiegészítésére vonatkozóan,¹⁷³ ez azonban nem a zsinat jogkörébe tartozott, így ezt nem a statútumokban módosították, hanem egy külön kiegészítő füzetet adtak ki a zsinat után.¹⁷⁴

Hivatásából adódóan ez volt az a terület, amelyhez az alsópapság 1941-ben a legtöbb megjegyzést fűzte – szemben a hívek pasztorációjával kevésbé foglalkozó káptalannal, mely ezen a téren semmilyen kívánalommal vagy megjegyzéssel nem élt. Az esperesi kerületek kívánságainak visszatérő eleme a szertartások kettős – magyar és latin – nyelvhasználatából adódó nehézség: sok helyről kérték egyes szentmisén kívüli szertartások – búzaszentelés, keresztjárás, keresztelési avatás – magyar nyelvű engedélyezését és a felolvasandó Evangélium szövegének modern fordítását.¹⁷⁵ Több kerületből kívánták továbbá a szentmisék idejének lerövidítését, elsősorban a „sok esetben nehezen érthető” szentlecke elhagyásával.¹⁷⁶ A Középpatai kerület javasolta egy olyan plébániai kézikönyv kiadását is, amelyben – a korszellemnek megfelelően – különböző alkalmakra hazafias imák is lennének,¹⁷⁷ a Törökszentmiklósi kerü-

¹⁷¹ Az 1942. évi... i. m. 71–72.

¹⁷² Az 1931. évi... i. m. 57.

¹⁷³ Az 1931. évi... i. m. 124.

¹⁷⁴ EFL Körlevelek 1931/VI./5784

¹⁷⁵ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 IV., XI., XVII., XX., XXV., XXVII. ker.

¹⁷⁶ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 XV., XVI., XVIII. ker.

¹⁷⁷ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 XVIII. ker.

let papsága pedig kérte, hogy a kötelezően előírt adventi és böjti templomi katekézist töröljék el, mert ezeken egyrészt kevesen jelennek meg, másrészt pedig az ifjúság az egyesületekben, a felnőttek pedig az AC hitoktatási előadásain „hitünk igazságairól a prédikáción kívül is oktatás nyernek”.¹⁷⁸ Az 1931-es statútumokban délután 3 órára kijelölt litániákat többen szerették volna később tartani: ez már az első zsinat munkálatainál is felmerült,¹⁷⁹ s most ismét kérték ezt a Polgári és a Rakamazi kerületből,¹⁸⁰ de sikertelenül. Az Alsó-jászsági kerület egy nagyon gyakorlati jellegű problémát is felvetett: „Gyóntatószékben ugyanis gyakran halljuk a panaszt, hogy nagyon nehéz a szalonnától való megtartóztatás, amikor a család nehéz munkát végző tagja felmentés birtokában előttük fogyasztja azt el. Legtöbbször ők is csatlakoznak és megszegik a böjti parancsot. Azt javasolja tehát a került, hogy tekintettel arra a körülményre, hogy a magyar embernek főeledele a szalonna és kenyér, továbbá tekintettel arra, hogy a nehéz munkát végzők úgyis fel vannak mentve a böjt alól, a szalonna vétesség ki a böjti eledelek közül, amint az már sok környező külföldi országban úgy is van.”¹⁸¹

A vallási kultuszok változásairól is fontos információkat nyerhetünk a zsinati statútumok ezen pontjaiból. Például nyomom követhetjük Jézus Szent Szíve kultuszának terjedését.¹⁸² 1931-ben még csak júniusban imádkozták vasárnaponként a Jézus Szíve litániát, illetve csak egyes helyeken tartották meg a hívek a Szent Szív tiszteletére az első pénteket. Ezzel szemben 1942-ben már mind felülről, mind alulról egyformán igyekeztek elősegíteni a kultusz népszerűségének növekedését: az érsek magát a zsinat időpontját is hangsúlyozottan Jézus Szíve ünnepének hetében jelölte ki és meghallgatásra talált a Nyíregyházi kerület azon javaslatára is, hogy minden hónap első vasárnapján a Jézus Szíve litániát imádkozzák a Lorettói helyett.¹⁸³ A szintén a Szent Szív tiszteletéhez kapcsolódó, a hívek vallási életében nagy szerepet játszó első péntek is kiemeltebb szerepet kapott ugyanezen egyesület kérésére: a második zsinat elrendelte, hogy ilyenkor mindenhol legyen szentmise Oltáriszentség kitételével, mivel „a hívek ünnepnek tekintik az első pénteket és fáj nekik, ha nem gyónhatnak és áldozhatnak ezen a szép napon”.¹⁸⁴ Hasonlóképpen az 1942-es statútumokban a májusi és októberi Szűz Mária-ájtatosságok is már kötelező formában jelennek meg, 1931-ben ezeket még nem említették, bár nyilván már ismertek voltak.¹⁸⁵

A VIII. fejezet a népmissziókkal foglalkozott, amelyek a 20. század első felében nagy népszerűségnek örvendtek.¹⁸⁶ A 1349. kánon legalább tízévente elő-

¹⁷⁸ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatlatai 1941 XVI. ker.

¹⁷⁹ Az 1931. évi... i. m. 124.

¹⁸⁰ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatlatai 1941 XXIII., XXIV. ker.

¹⁸¹ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatlatai 1941 XXI. ker.

¹⁸² *Bálint Sándor*: Ünnepi kalendárium. Neumann Kht., Bp., 2004. I. Jézus Szent Szíve ünnepe.

¹⁸³ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatlatai 1941 XXV. ker.

¹⁸⁴ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatlatai 1941 XXV. ker.; Az 1942. évi... 68.

¹⁸⁵ Magyar Katolikus Lexikon. Főszerk. Diós István. Szent István Társulat, Bp., 1993–2013. Októberi rózsafüzér lexikon.katolikus.hu/O/októberi_rózsafüzér.html (2013. 12. 01.); Magyar Katolikus Lexikon i. m. Májusi litánia lexikon.katolikus.hu/M/májusi_litánia.html (2013. 12. 01.)

¹⁸⁶ *Romaisz Ferenc*: A népmissziók kézikönyve. Püspöki Lyceumi Könyvnyomda, Pécs, 1899.; *Hauser Imre*: Missziós kézikönyv világi papok számára. Pécs egyházmegyei Papok Missziós Egyesülete, Pécs, 1934.

írta ezek tartását,¹⁸⁷ de ezt az 1931-es zsinaton úgy szigorították, hogy a népe-sebb plébániákon ötévente kerüljön erre sor. Előírták a statútumok emellett, hogy — más egyházmegyékhez hasonlóan — itt is alakuljon papi missziós egye-sület, mely a szerzetesek kisegítésére a világi papságot volt hivatva bevonni a missziók tartásába.¹⁸⁸ Úgy tűnik, hogy az 1930-as években a népmissziók szer-vezése és lebonyolítása megfelelő volt, mert az esperesi kerületekből nem érke-zett semmiféle kíváncsalom ezzel kapcsolatban, a káptalan is csupán annyit java-solt, hogy — a felesleges központi adminisztráció elkerülése végett — vegyék be az 1942-es statútumokba, hogy a népmissziókat tartó szerzetesek, ha rendi előljárójuk engedélyével tartózkodnak az egyházmegyében, automatikusan gyóntatási és prédikálási felhatalmazással bírnak, így ezt nem kell minden esetben külön kérvényezni az egyházmegyei hatóságtól. Ezen kitétel be is ke-rült az új statútumokba. Látszik, hogy a korban egyre növekvő fontosságot tu-lajdonítottak a belső misszióknak: 1942-ben már felhívták a papság figyelmét, hogy a nagy népmissziók mellett évente tartsanak triduumokat is — vagyis há-romnapos lelkigyakorlatokat —, különösen a filiakban és a tanyavilágban, ahon-nan a hívek kisebb számban tudtak részt venni az általában a plébániákon tar-tott népmissziókon. Hasonlóképpen ajánlották, hogy a katolikus társadalom vezető rétegét képező személyek — az egyesületek tagjai, az egyházközségi kép-viselők, az AC „hangadói” és az értelmiségi hívek — évente lelkigyakorlaton ve-gyenek részt.¹⁸⁹

A temetés és a temető kérdését külön fejezetekben tárgyalták (X. és a XI. fejezet). A témát — mint vallási cselekményt és szent helyet — a 1215–1242. kánonok szabályozták.¹⁹⁰ A zsinati statútumok részletesen kitértek erre, annál is inkább, mert a korban még az elvallástalanodott társadalmi rétegek is megkí-vánták az egyházi temetést, és a temetők többsége is egyházi kezelésben volt. Az 1931-es statútumokban még nem, de tíz évvel később már felmerült a kér-dés, hogy mi a teendő a nem egyházi temetésben részesülők nyughelyét illetően — valószínűleg ez a tisztán polgári házasságok terjedésével vált egyre gyako-ribb problémává, ugyanis az ilyen házaspárok nem részesülhettek katolikus egyházi temetésben —, illetve olyan helyeken, ahol nincs külön katolikus teme-tő: mindkét esetben a megszentelt katolikus temetkezési hely elkülönítését ja-vasolták a másvallásúak, illetve a nem egyházi temetésben részesült személyek sírhelyeitől. Érdekes, hogy 1931-ben még csak általában kötelezték a papságot arra, hogy híveiket intsék a sírok kegyeletes, de nem hivalkodó gondozására, míg tíz évvel később erre már kimondottan a szószéket javasolják: ez talán az ekkoriban faluhelyen is nagyobb számban megjelenő drága kő sírkerecsztek el-terjedésével lehetett kapcsolatban, mely az egyes módosabb családok a halál-ban is megnyilvánuló elkülönülését jelzi, amit az egyház nem nézett jó szem-

¹⁸⁷ Sipos I.: Kath. egyházjog i. m. 179.

¹⁸⁸ Az első ilyen papi missziós egyület a Pécsi egyházmegyében alapították 1899-ben, mely más egyházmegyékben is mintául szolgált. *Romaisz Ferenc*: A Pécsegyházmegyei Világi Papok Mis-sziós Együletének története és tanulságai 1899–1906. Taizs József Könyvnyomdája, Pécs, 1906. 7–12.

¹⁸⁹ Az 1931. évi... i. m. 58.; Az 1942. évi... i. m. 70–71.

¹⁹⁰ Sipos I.: Kath. egyházjog i. m. 166–169.

mel.¹⁹¹ A temetések kapcsán több esperesi kerületből is felmerült 1941-ben annak kívánalma, hogy a latin nyelvű szertartásban magyar imák is helyet kapjanak¹⁹² — ajánlották is ehhez Csintalan József diósgyőri plébános temetési imakönyvét¹⁹³ —, azonban ezt az érsekség nem engedélyezte, csupán rövid gyászbeszédeket. A helyi kántorok által költött verses búcsúztatókat ismételtén szigorúan megtiltották – ennek tilalmát a kántorok feladataival foglalkozó fejezetben is újra hangsúlyozták. A zsinatok bizonyítják, hogy a vegyes vallású vidékeken a felekezeti súrlódások egyik fontos színterét jelentették a temetések: a Rakamazi esperesi kerületből felmerült annak kívánalma, hogy az érsekség egyértelműen tiltsa meg a másvallásúakért való harangozást és erre kérje fel a hajdúdorogi görög katolikus püspököt is, „mivel sok gyűlölség és kellemetlenség származik abból, hogy a latin szert. templomban a másvallásúaknak nem harangoznak semmi pénzért, a gör. szert. templomban pedig meghuzzák [sic!] a harangokat a másvallásúaknak is ha fizetnek érte.”¹⁹⁴ Nem tudjuk, megkeresték-e ezzel kapcsolatban a hajdúdorogi egyházmegyét, de a másvallásúakért való harangozás tilalma valóban bekerült az 1942-es statútumokba.¹⁹⁵

A XII. fejezet témája a szentségek. Az egyházi törvénykönyv minden részletre kiterjedően szabályozta ezt a kérdést (731–1143. kánon),¹⁹⁶ így az egyházmegyei statútumok csupán a legfontosabb dolgok kiemelésére és egyes esetekben a helyi viszonyoknak megfelelő gyakorlati útmutatásra szorítkoztak. A két zsinat statútumai a szentségeket illetően alig térnek el egymástól, hisz egyrészt az általános egyházi jogi szabályozásban nem történt változás, másrészt pedig a felmerülő társadalmi problémák terén sem javult a helyzet. Jelentősebb újdonságként csak a szegények számára felállítandó misepersely jelenik meg az 1942-es statútumokban.¹⁹⁷

Mindkét statútumban a szentségek közül különösen a házasság kapott kiemelt szerepet, mellyel annyit foglalkoztak, mint a többivel összesen.¹⁹⁸ Ennek egyik okát abban kell látnunk, hogy a házasság megkötését és felbontását illetően rengeteg speciális eset merült fel. Másrészt indokolta ezt az egyházmegyei vallási viszonyairól adódóan a vegyes házasságok gyakorisága is, ami Magyarországon már évszázadok óta akut problémának számított és minden fél számára elfogadható szabályozását az egyházpolitikai törvények sem oldották meg.¹⁹⁹ Hasonlóképpen központi útmutatást és minden részletre kiterjedő szabályozást igényeltek a 20. század új kihívásai is: a tisztán polgári házasságok, az együttélések, a válások, a fogamzásgátlás. Minderre felelnie kellett a papságnak, sőt, kezelnie kellett ezeket, híveiket az egyház által megkövetelt életvitel-

¹⁹¹ Az 1931. évi... i. m. 60–62.; Az 1942. évi... i. m. 64–67.

¹⁹² EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 I., IX., XX. ker.

¹⁹³ *Csintalan József*: Alkalmi imák. Ludvig Nyomda, Miskolc, 1934.

¹⁹⁴ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 XXIV. ker.

¹⁹⁵ Az 1942. évi... i. m. 64.

¹⁹⁶ *Sipos I.*: Kath. egyházjog i. m. 19–25., 118–162.

¹⁹⁷ Az 1942. évi... i. m. 46.

¹⁹⁸ Az 1931. évi... i. m. 63–71., 71–79.; Az 1942. évi... 41–53., 53–64.

¹⁹⁹ *Hermann E.*: i. m. 1973 338–339., 458–459., 461–463., 469.; *Salacz G.*: i. m. 81–88., 104–107.

re vezetve. Ehhez nemcsak elméleti szabályokat, hanem gyakorlati útmutatást is adtak a statútumok, különösen a vegyes házasságok terén: „Serdülő lányokat és ifjakat óvni kell a másvallásúakkal való ismeretségektől. Ha pedig a plébánosnak tudomására jut, hogy valamelyik híve vegyesházasságot szándékozik kötni, mindent el kell követnie annak megakadályozására. Keresse fel személyesen az érdekelteket, igyekezzék a rokonokat megnyerni szószólókul. Ha pedig nem tudná megakadályozni a vegyesházasságot, arra törekedjék, hogy az Egyház törvényeinek betartásával kötéssék meg. Tanítsa meg híveit, hogy ha házasságkötésre határozzák el magukat, legelőször lelkiatyjukhoz forduljanak.”²⁰⁰ Hasonlóképpen az igen kényes kérdésnek számító fogamzásgátlás megakadályozása is nagy ügyességet kívánt a papságtól: „nagy eszélyvel, de erélyesen küzdeni kell, úgy nyilvános tanítások által, mint különösen a gyóntatószékben, súlyosabb eseteknél a feloldozás megtagadásával, felvilágosítva a vétkezőket, hogy mint Aquinói Szent Tamás tanítja, a fogamzás megakadályozása mindjárt az emberölés után következő nagy bűn.”²⁰¹

A második zsinat előtt a káptalan csak néhány szigorítást javasolt a fejezetben, például az 1931-es statútumokkal szemben javaslatára kötelezővé tették a beteghez Oltáriszentséget vivő pap számára a karinget és a fedetlen főt időjárástól függetlenül — eddig zord idő vagy nagy távolság esetén megengedett volt a kabát és a sapka²⁰² —, illetve elrendelték, hogy magánházaknál ezentúl csak elkerülhetetlen szükség esetén szabad esketni.²⁰³ Ezzel szemben az esperesi kerületekből sokféle javaslat érkezett. Az egyik legfőbb kívánság — ami felmerült már az 1931-es zsinat előtt is — a szombati esküvők megtiltása volt, mivel „tapasztalat szerint e napokon a násznép egész éjjel mulatozván, könnyelműen elhanyagolja a másnapi szentmishallgatást.”²⁰⁴ Az érsek is egyetértett ezzel, de úgy vélte, hogy ezt nem lehet erőltetni, bár felhívta a papság figyelmét arra, hogy lehetőleg intsék híveiket, hogy ne szombaton tartsák az esküvőket.²⁰⁵ Szintén több kerületből kérték, hogy a Methodus infirmos providendi imakönyv elavult szövegét alakítsák át a kor igényeinek megfelelően és egészítsék ki a betegek neméhez és korához illeszkedő magyar imákkal is, mivel „számolni kell a mai ember gyenge idegzetével”.²⁰⁶ Sok esperesi kerület kérte a misedjyak felemelését is a változó gazdasági viszonyok közepette,²⁰⁷ „hiszen a mai stipendium²⁰⁸ egy olvasott misénél még 4 tojás árát sem üti meg, míg ezzel el-

²⁰⁰ Az 1931. évi... i. m. 71–72.; Az 1942. évi... i. m. 53–54.

²⁰¹ Az 1931. évi... i. m. 71.; Az 1942. évi... i. m. 53.

²⁰² EFL AN SA, A káptalani bizottság javaslatai 1941; Az 1931. évi... i. m. 67.; Az 1942. évi... i. m. 47.

²⁰³ EFL AN SA, A káptalani bizottság javaslatai 1941; Az 1931. évi... i. m. 78.; Az 1942. évi... i. m. 62.

²⁰⁴ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 XXIV. ker.

²⁰⁵ Az 1931. évi... i. m. 123.; EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 XXIV., XVII. ker.

²⁰⁶ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 I., XVII., XVIII., XX. ker.

²⁰⁷ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 V., X., XIX., XXII., XXIII. ker.

²⁰⁸ Stipendium (lat.): bér, zsold. Az egyházi szóhasználatban adomány a papnak a mise meghatózott szándékra történő bemutatásáért.

lentétben a boldog békeidőben az 1 koronás olvasott mise stipendiumáért 30 drb tojás volt vásárolható.”²⁰⁹

A XIII. és a XIV. fejezet az egyházi alkalmazásban álló világi személyek, a kántorok és a harangozók jogait és főképp kötelességeit szabta meg. A káptalan ezen fejezetekhez nem fűzött érdemi észrevételt, az esperesi kerületek papsága — akik az alkalmazottakkal napi kapcsolatban álltak —, azonban igen. A Polgári és a Rakamazi kerület kérte, hogy a tanítói feladatokat nem ellátó kántorok is legyenek a helyi tantestület és kerületi tanítói kör tagjai, mivel a gyermekek énektanításával és énekkarok vezetésével tanító jellegű munkát is végeznek,²¹⁰ az Ónodi és a Nagykállói kerület pedig azt javasolta, hogy az eredményesebb munkavégzés miatt válasszák szét a kántori és a tanítói állásokat.²¹¹ Az új statútumokba azonban nem kerültek be ezek a kívánalmak. A Felső-hevesi és a Füzesabonyi kerületből kérték, hogy a harangozó kiválasztása ne egyedül a plébános és az esperes joga legyen, hanem az egyházközségi képviselőtestületet is hallgassák meg az ügyben, bár hosszas eszmecsere után végül is a füzesabonyiak elálltak ezen javaslatuktól, mivel úgy vélték, a képviselőtestület tagjai nem tudják kellőképpen megítélni, hogy ki alkalmas erre a tisztségre.²¹² Ennek ellenére az új statútumokba bekerült, hogy az esperes a plébános és az egyházközségi tanács meghallgatása után nevezi ki a harangozót, aki ekkor érdekes módon még kizárólag csak férfi lehetett.²¹³

A XV. fejezet az egyházi műemlékek fenntartását, az új építkezéseket és beszerzéseket szabályozta, illetve ennek kapcsán az Egyházmegyei Egyházművészeti Bizottság munkaköréről szólt, amit éppen Szmrecsányi érsek javaslatára alakítottak meg minden egyházmegyében.²¹⁴ A műemlékek fenntartását az állami törvények is szabályozták — 1881. évi 39. tc. és 1929. évi 11. tc.²¹⁵ —, s a bizottság is bizonyára megfelelően működött, mert erre vonatkozóan sem a káptalan, sem az esperesi kerületek nem küldtek javaslatot, s az 1942-es statútumok sem tartalmaztak jelentős módosítást.

A XVI. fejezet az alsópapság számára igen lényeges, zsebbevágó kérdést, a stóladíjakat taglalta. A stóladíjak összege már az első zsinaton is sok kérdést vetett fel, Szmrecsányi érsek először úgy gondolta, egységesíteni kellene ezt az egész egyházmegyében, de később meggyőzték, hogy helyesebb a megszokott módon ennek összegét a helyi canonica visitatiók szerint megállapítani egy egységes átszámítási kulcs alapján. Azonban ahol ez már végképp tarthatatlanná vált, ott esetről esetre lehetővé tették ennek felülvizsgálatát.²¹⁶ Az infláció miatt azonban a megadott kulcs alapján kiszámított stóladíjak²¹⁷ egyre jobban elértéktelenedtek, így tíz évvel később már több kerület papsága is kérte az

²⁰⁹ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 XIX. ker.

²¹⁰ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 XXIII., XXIV. ker.

²¹¹ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 III., XXVI. ker.

²¹² EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 IX., XII. ker.

²¹³ Az 1942. évi... i. m. 36.

²¹⁴ Püspökkari tanácskozások 1919–1944 i. m. 1929. március 13. 9.

²¹⁵ Az 1931. évi... i. m. 146–147.

²¹⁶ Az 1931. évi... i. m. 123–124.

²¹⁷ 1 R. forint = 60 krajcár = 2.10 aranykorona = 2.40 pengő (Az 1931. évi... i. m. 85.)

összeg felemelését, illetve új átszámítási mód megállapítását.²¹⁸ Ennek ellenére az új státútumokban nem módosították az 1931-es átszámítási kulcsot.²¹⁹

A XVII. fejezet a kegyuraság kérdésével foglalkozott.²²⁰ Ennek alapelveit az 1448–1470. kánonok szabták meg,²²¹ a státútumokban csupán részletezése, illetve konkretizálása található. Az 1917-es CIC már alapvetően az elavult kegyúri jog megszüntetésére törekedett,²²² s ennek tükröződését különösen az 1942-es státútumokban láthatjuk, ahol világosan leszögezik, hogy a papságnak törekednie kell arra, hogy a kegyurakat kötelezettségeik megváltására buzdítsák, s megjelentsék a kegyúri váltságingatlan, illetve az egyházzvédnökségi alap fogalma is.²²³

A XVIII. fejezet az egyházközségek vagyonkezelését és számviteli rendjét szabályozta nagy részletességgel²²⁴ az egyházközségek igazgatási és adóztatási szabályzatával összhangban.²²⁵ Az egyházközségek vagyonkezelésében a legnagyobb gondot a helyenként eltérő összegű egyházi adó jelentette, mely nagy aránytalanságokat okozott az egyes egyházközségek anyagi viszonyaiban, illetve a papság jövedelmében. Ennek orvoslását az alsópapság az 1942-es zsinat egyik legfőbb feladatának tartotta. A Nagykállói kerületből javasolták, hogy központilag egységesítsék és kezeljék az egyházi adó összegét, a gazdagabb egyházközségek fel nem használt feleslegéből a szegényebbeket segítve. Ez azonban nagyban korlátozta volna az egyházközségek autonómiáját, így várhatóan igen nagy ellenállásba ütközött volna, legalábbis a gazdagabb egyházközségek részéről, mely az ötlet kivitelezhetőségét is megkérdőjelezte – a javaslat mellett kézírással valóban ezt olvashatjuk: „Ábránd”. Több kerületből felmerült annak kíváncsága is, hogy ha szükséges, világi hatóságok segítségét is igénybe vehessék a pénzkeresés pontos kiutalásánál, mivel ez az alsópapság megélhetésének egyik legfőbb forrását jelentette.²²⁶

A XIX. fejezet az elhunyt papok hagyatéka ügyében rendelkezett és előírta azokat a célokat, amelyekre a papságnak kötelezően végrendelkeznie kellett az egyházi törvények és a hagyomány alapján. Emellett bizonyos, az egyházi élethez kapcsolódó ingóságok — liturgikus ruhák, breviáriumok, könyvek — sorsát is megszabták. Megtiltották továbbá — bizonyára negatív tapasztalatok alapján — hogy a papok általános örökösükké háztartási alkalmazottaikat tegyék, mivel ez rosszindulatú szóbeszéd tárgyát képezhetné.²²⁷ 1941-ben a káptalan csak kisebb alaki pontosításokat javasolt a fejezetben,²²⁸ az esperesi kerületek papsága pedig elsősorban a könyvek sorsát kifogásolta: kérték, hogy csak a val-

²¹⁸ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 III., XVI., XIX. ker.

²¹⁹ Az 1942. évi... i. m. 73.

²²⁰ Az 1931. évi... i. m. 86–88.

²²¹ Sipos I.: Kath. egyházjog i. m. 45–49.

²²² Sipos I.: Kath. egyházjog i. m. 45.

²²³ Az 1942. évi... i. m. 111.

²²⁴ Az 1931. évi... i. m. 89–97.

²²⁵ Püspökkari tanácskozáások 1919–1944 i. m. 1929. október 25. 15., 1930. március 3. 6., 1938. október 4. 20.; Móra M.: i. m. 49–53., 143–155., 160–175.

²²⁶ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 III., XIX., XXVI. ker.

²²⁷ Az 1931. évi... i. m. 98–100.

²²⁸ EFL AN SA, A káptalani bizottság javaslatai 1941

lási tárgyú könyvek kerüljenek kötelező érvénnyel a plébániai könyvtárakba — vagy a Mezőkövesdi kerület javaslata szerint a Papnevelő Intézetbe —, a más jellegűek szabad hagyatékozás alá essenek.²²⁹ Ugyanezen kerület kérte továbbá, hogy az elhunyt papok reverendáit juttassák a kispapoknak, mivel a rokonok méltatlan módon „abból szoknyát és hasonló dolgokat készítenek. (...) Különösen most jelentene ez sokat, amikor már a szemináriumból nem kapnak úgy, mint régen és annak a beszerzése, különösen szegény származású növendéknél igen nagy gondot okoz.”²³⁰ Bár kezdetben ez a javaslat nem nyerte el az érsek tetszését, de később mégis bekerült az új statútumokba, szemben a könyvekkel kapcsolatos kéréssel.²³¹ Újdonságként jelent meg, hogy 1942-ben már 5%-ban szabták meg a Papi Nyugdíjintézet és a Papnevelő Intézet számára kötelező hagyatéék összegét, szemben a korábbi szabályozással, amikor az összeget még nem határozták meg pontosan.²³²

A XX. fejezet a papi nyugdíjügyet szabályozta az Egyházmegyei Papi Nyugdíj- és Segélyalap szabályaival összhangban. 1941-ben a mise- és stóladíjakhoz hasonlóan az inflációra hivatkozva az esperesi kerületek papsága nyugdíjmelést kért, sőt, a Mezőkövesdi kerület a nyugdíjas papok számára föld kiutalását is javasolta, bizonyára a háborús viszonyok közepette ezt biztosabb megélhetési forrásnak tekintve.²³³ Az 1930-as években került sor a papok kórházi kezelésének és üdülési lehetőségének központi rendezésére, ami a káptalan javaslatára be is került az 1942-es statútumokba: az egri Szent Vince Kórházban a Szmezsányi érsek által létesített alapítvány évi 200 nap másodosztályú ingyenes ápolásra nyújtott lehetőséget a rászoruló papoknak, a galyatetői tisztviselői üdülőben pedig a nyár során az egyházmegyei papság kedvezményes nyaralásban részesülhetett.²³⁴

Az utolsó, XXI. fejezet az oktatásüggyel foglalkozott, mely mindkét zsinati törvénykönyvben pontosan tükrözte a kor viszonyait, különösen a katolikus egyesületek megnövekedett jelentőségét. Lefektették a tanfelügyelők, a plébánosok, az egyházközségi tanács, a tanítók, valamint a tanítónők kötelességeit is, ez utóbbiak esetében olyan speciális női feladatokra is kiterve, mint például a korban nagy érdeklődésre számot tartó népművészet és népviselet ápolása, valamint a szerény öltözködésre és a divat túlkapásainak elkerülésére irányuló példamutatás. Az iskolás korosztály vallási neveléséről is képet alkothatunk a statútumokból: a hitoktatók kötelességévé tették az 1920-as években létrejött és országszerte viharos gyorsasággal elterjedt Szívgyárdák²³⁵ megszervezését, mint a „vallásos nevelés egyik legalkalmasabb eszközét”, azonban az 1942-es statútumok ezeknek már csak a vezetéséről írnak,²³⁶ így arra következtethe-

²²⁹ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 I., IV., XX., XXIV. ker.

²³⁰ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 I. ker.

²³¹ Az 1942. évi... i. m. 117.

²³² Az 1942. évi... i. m. 116–117.

²³³ EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 I., IV., X., XIX. ker.

²³⁴ EFL AN SA, A káptalani bizottság javaslatai 1941; Az 1942. évi... i. m. 116.

²³⁵ *Gergely Jenő*: Katolikus egyház, magyar társadalom 1890–1986. Prohászktól Lékaiig. Tankönyvkiadó, Bp., 1989. 52.

²³⁶ Az 1942. évi... i. m. 128.

tünk, hogy az 1930-as évek folyamán ez minden katolikus elemi iskolában megalakult és működött. Kiemelték a státútumok, hogy ahol lehetőség van, az egyházközségek óvodát is hozzanak létre, hogy a gyermekek minél korábban részvehessenek katolikus szellemű nevelésben, illetve a katolikus iskolához minden körülmények között ragaszkodjanak és katolikus gyermekeket ne engedjenek más jellegű iskolába járni. Sőt, ahol a szülők szegénysége folytán nagyon magas az iskolamulasztások száma, ott a katolikus egyesületekkel karöltve az iskolához kötődő napközi otthont is létesítsenek, ahol a szegény gyermekekről gondoskodnak.

Az 1931-es státútumok ezen fejezetben belül külön kitértek az iskolán kívüli nevelésre, különösen az ifjúsági korosztályra, illetve ennek egyesületeire helyezve a hangsúlyt. A fiúk esetében különösen a leventeintézményt emelték ki, amelynek az irányításában és munkájában való részvételt a plébánosok, a hitoktatók és a tanítók kötelességévé tették, „tekintettel azokra a fontos egyházi és hazafias érdekekre, amelyek a Levente-intézményhez fűződnek.”²³⁷ Az ő feladatuk elsősorban abban állt, hogy a levente világi jellegű intézményét mind inkább közelítsék a vallás világához, például követeljék meg a leventék misehallgatását, gyónását, áldozását, illetve tartsanak számukra vallási témájú előadásokat, elmélyítve az ifjúságban a vallásos érzületet. A korban sok panasz érte a leventét a papság részéről, különösen mert a foglalkozásokat vasárnap tartották, így az állami szervezettel szemben valószínűleg az egyház sikeresebb taktikának vélte, ha abba beépül és így „megkereszteli” azt.²³⁸ Az iskolából kikerült leányok számára a nagy népszerűségnek örvendő Mária-kongregációk, illetve a kevésbé ismert Szent Margit Egyesületek megszervezését ajánlották a tanítónők közreműködésével. A felnőtt lakosság képzésére nem az egyesületi munkát, hanem tanfolyamok és részben vallási és egyháztörténeti témájú előadások tartását javasolták, lehetőleg a Katolikus Népszövetség munkaprogramja alapján.²³⁹

Az 1942-es státútumok már külön fejezetben foglalkoztak a népművelés kérdésével. A levente jelentősége nem csökkent és a vele kapcsolatos kötelességek is azonosak maradtak, de mellette a korábbi egyesületek helyett megjelent az 1930-as évek közepén megalakult KALOT és KALÁSZ, mint az egyházmegye hivatalos ifjúsági szervezetei,²⁴⁰ amelyek megszervezését mindenhol kötelezővé tették. Hasonlóképpen az 1930-as évek katolikus életének változását jelzi, hogy a felnőttek képzését már nem a Katolikus Népszövetség, hanem az Actio Catholica munkaprogramja alapján javasolták.²⁴¹

Az 1931-es oktatásügyi törvényeket az Egyházmegyei Tanfelügyelőség véleményezte. Az esperesi kerületeknek ilyen jellegű kéréseik, javaslataik szinte

²³⁷ Az 1931. évi... i. m. 110.

²³⁸ *Gergely J.*: A katolikus egyház 1919–1945 i. m. 153–154., 162–163.

²³⁹ Az 1931. évi... i. m. 110.

²⁴⁰ *Balogh Margit*: A KALOT és a katolikus társadalompolitika 1935–1946. MTA Történettudományi Intézete, Bp., 1998. (Társadalom- és Művelődéstörténeti Tanulmányok) 23. 26–32.; *Gergely J.*: A katolikus egyház 1919–1945 i. m. 141–142, 155–164.

²⁴¹ Az 1942. évi... i. m. 130.

egyáltalán nem voltak, egyedül a Felső-patai kerület kért központi intézkedést arra vonatkozóan, hogy az állami iskolákban tegyék ki a keresztet, azonban mivel ez nem egyházi joghatóság alá tartozott, így az érsekség csak annyit tudott javasolni, hogy a hívek között keltsenek hangulatot ez iránt, s így ez helyi szinten megvalósítható lesz.²⁴²

Összegzés

A II. világháború után az új kommunista rezsimben már nem lehetett megtartani a tíz év múlva, 1952-ben esedékes zsinatot, így erre több mint egy fél évszázadig kellett várni, amikor is a rendszerváltozás után — más egyházmegyékhez hasonlóan²⁴³ — Seregély István érsek elérkezettnek látta az időt új zsinat összehívására. Erre két éves előkészítő munkálatok után 1996. október 7–11. között került sor a székesegyházban, folytatva az elődök törvényhozó munkáját, de immár teljesen megváltozott társadalmi-politikai-vallási viszonyok között.²⁴⁴

THE DIOCESEAN SYNODS OF EGER IN 1931 AND 1942

*by Tengely Adrienn
(Summary)*

According to canon 356 of the Codex Iuris Canonici of 1917, the diocesan bishops were obligated to convoke a diocesan synod once in ten years. In the diocese of Eger almost two hundred years had passed without any synod being held when archbishop Lajos Szmrecsányi finally proclaimed one for 2-3 July in 1931. During the preparatory works all the clergy of the diocese was involved in several forums in the discussion of various questions from spiritual life through financial matters to the social activities of the clergy, although, in accordance with canon law, in all themes the final decision lay with the archbishop himself. During the solemn synodal sessions the decisions were merely proclaimed and ratified by the archbishop, whereupon the official statutes of the synod were issued, which were to regulate all aspects of life in the diocese in the next ten years. Somewhat belatedly, the next diocesan synod in Eger was held eleven years later, on 16 June 1942. Its purpose, however, was not the making of new decisions but merely to rectify, modify and complement the already existing ones in accordance with the social, religious and public changes which had taken place in the preceding decade. The next synod, which was scheduled for 1952, could not be held because of the communist regime which had established itself in the meantime, so the next such event only took place after almost half a century in 1996, under radically changed circumstances.

²⁴² EFL AN SA, Az esperesi kerületek javaslatai 1941 XVII. ker.

²⁴³ Pl.: Esztergom-Budapest: 1994, Pécs: 1998.

²⁴⁴ Az Egri Főegyházmegye zsinati könyve. Szent Maximilian Lap- és Könyvkiadó, Eger, 1997. 3–4., 179–180.

